

PAPER DETAILS

TITLE: KAMBIYO SENETLERİNDE SENET METNİNDE TAHRİFAT (TTK m. 748)

UYGULAMASINA İLİSKİN BAZI DEĞERLENDİRMELER

AUTHORS: Burçak Yıldız

PAGES: 105-136

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3674431>

KAMBIYO SENETLERİNDE SENET METNİNDE TAHRİFAT (TTK m. 748) UYGULAMASINA İLİŞKİN BAZI DEĞERLENDİRMELER

(Araştırma Makalesi)

DOI: <https://doi.org/10.33717/deuhfd.1423307>

Doç. Dr. Burçak YILDIZ*

Öz

Kambiyo senetlerinde tahrifat, TTK m. 748'de düzenlenmiştir. Hükme göre değiştirmeden sonra senet üzerine imza koymuş olan kişiler değişmiş metne ve ondan önce imzasını koyanlar ise eski metne göre sorumlu olurlar. Söz konusu kurumun uygulanma şartları, büyük ölçüde yargı kararlarıyla şekillenmiştir.

TTK m. 748 hükmünün uygulanabilmesi için değişiklik yapılmasından önce geçerli bir kambiyo senedi bulunmalı, tahrifat senet tedavüle çıktıktan sonra ve senet metninde yapılmış olmalı, tahrifat yapılmasından sonra da senet geçerliliğini sürdürüyor olmalıdır. Tahrif edilmiş olması, senedin kambiyo senedi niteliğini etkilememektedir.

Hüküm, “senetteki çıkıntı, kazıntı veya silintinin ayrıca onanmamışsa, inkâr hâlinde göz önünde tutulmayacağına” ilişkin HMK m. 207 hükmüne belli ölçüde istisna teşkil etmektedir; zira onanmış olmasa bile tahrif edilen metin, bu müdahaleden sonra kambiyo senedini imzalamış olanlar için bağlayıcıdır.

Tahrifat def’ini ileri süren borçlu senette tahrifat yapılmış olduğunu ispatlamalıdır. Borçlunun senedi tahrifat yapılmasından önce imzalamış olduğunu kendisinin mi yoksa alacaklının mı ispatlaması gerektiği hususu ise önem taşımaktadır. Öğretide bir görüş, senet borçlusunun senedi tahrifattan önce imzalamış sayıldığını, aksini alacaklının ispatlaması gerektiğini savunmaktadır. Ancak mehz İsviçre hukukunda borçlunun senedi tahrifattan sonra imzalamış olduğu karine olarak kabul edilmekte; tahrifattan önce imzalamış olduğu konusundaki ispat yükünün borçluda olduğu belirtilmektedir. Yargıtay da senedi tahrifattan önce imzalamış olduğunu borçlunun ispatlaması gerektiğine hükmetmiştir.

* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, Ankara (burcakyildiz@gmail.com) ORCID: 0000-0002-8792-995X (Gönderim Tarihi: 21.01.2024-Kabul Tarihi: 05.03.2024) Yazar, eserinin Derginize ait bilimsel etik ilkelere uygun olduğunu taahhüt eder.

Anahtar Kelimeler

Tahrifat, Tahrifat def'i, Kambiyo senedi, Kambiyo senetlerine mahsus takip, Senet metninde değişiklik

**EVALUATIONS OF THE PRACTICE REGARDING ALTERATION
OF NEGOTIABLE INSTRUMENTS (TCC ART. 748)**

(Research Article)

Abstract

Turkish Commercial Code (TCC) art. 748 regulates the consequences of the alteration made on the text of negotiable instrument after it is put into circulation. According to the TCC, those who signed the negotiable instrument after the alteration are liable according to the changed text, and those who signed before that are responsible according to the old text.

In order to implement art. 748, the negotiable instrument must be valid before and after the alteration. The fact that it has been altered does not affect the nature of the negotiable instrument.

The debtor who asserts the alteration defence must prove the alteration. One view in the doctrine argues that the debtor of the negotiable instrument is deemed to have signed the text before the alteration, and the creditor must prove the contrary. However, in Swiss law, it is accepted as a presumption that the debtor signed the text after it was altered and the debtor has to prove that he signed before the alteration. The Turkish Court of Cassation also ruled that the debtor must prove that he signed the text before the alteration.

Keywords

Alteration, Alteration defence, Negotiable instrument, Execution proceeding peculiar to negotiable instrument, Forgery

GİRİŞ

“Senet metnindeki değişiklikler” kenar başlıklı TTK m. 748 hükmüne göre: “Bir poliçe metni değiştirildiği takdirde, değiştirmeden sonra poliçe üzerine imza koymuş olan kişiler, değişmiş metne ve ondan önce imzasını koyanlar ise eski metne göre sorumlu olurlar.”. Hüküm, “senetteki çıkıntı, kazıntı veya silinti(nin) ayrıca onanmamışsa, inkâr hâlinde göz önünde tutulmayacağına” ilişkin HMK m. 207 hükmüne de belli ölçüde istisna teşkil etmektedir; zira onanmış olmasa bile tahrif edilen metin, bu müdahaleden sonra senedi imzalamış olanlar için bağlayıcıdır.

Poliçeye ilişkin TTK 748 hükmü, TTK m. 778.1.g ve m. 818.1.ç hükümlerinin atfıyla bono ve çeke de uygulanmaktadır. Hükümün mehazı İsviçre Borçlar Kanunu m. 1068’dir¹. Kurum Alman hukukunda ise Kam-biyo Senetleri Kanunu m. 69’da (ve Çek Kanunu m. 51’de) düzenlenmektedir².

Senette tahrifat yapılan her durumda TTK m. 748 uygulanmamaktadır. Uygulanma şartları, 6762 sayılı eTTK³ döneminden günümüze büyük ölçüde içtihatlar ile şekillenmiştir. TTK m. 748 hükmü, eTTK m. 660 hükmünün devamıdır. Dolayısıyla eTTK m. 660 hükmüne ilişkin verilmiş kararlar da emsal niteliğini korumaktadır.

I. TERMİNOLOJİ VE ÇALIŞMANIN KAPSAMI

A. Terminoloji

TTK m. 748 hükmünde ve kenar başlığında senet metninde “değişiklik”ten söz edilmekte, “tahrifat” terimi kullanılmamaktadır. Hükme temel teşkil eden 6762 sayılı eTTK m. 660’da ise senet metninin “tahrif edilmesinden” söz edilmekteydi⁴. Ancak TTK’da “senet metninde *değişiklik*” teriminin kullanılmasının bilinçli bir tercih olduğu, bu ibarenin tahrifattan daha

¹ Bundesgesetz betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (Fünfter Teil: Obligationenrecht) vom 30. März 1911, https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/27/317_321_377/de (Erişim tarihi: 29.10.2023).

² Wechselgesetz, <https://www.gesetze-im-internet.de/wg/BJNR003990933.html>; Scheckgesetz, <https://www.gesetze-im-internet.de/scheckg> (Erişim tarihi: 29.10.2023).

³ RG, 09.07.1956, S. 9353.

⁴ Mülga eTTK m. 660 hükmünün gerekçesinde de “tahrif edilme” teriminin bilinçli olarak kullanıldığı belirtilmekteydi: “Bu maddedeki ‘değişiklikten’ kasıt sahtelik şeklindeki değişiklik olduğundan maddenin ilk kısmı bunu açıkça anlatacak şekilde ve ‘değiştirildiği’ yerine ‘tahrif edildiği’ sözleri konularak değiştirilmiştir.”. Bkz. Adliye Encümen Mazbatası, 660.

geniş kapsamlı olduğu için seçildiği anlaşılmaktadır⁵. Şöyle ki: tahrif etmek, kelime anlamı olarak: “bir şeyin aslını bozma, kalem oynatma, değiştirme”, tahrifat da “bir şeyin aslını bozma, değiştirme” anlamına gelmektedir⁶. Anılan kavram senet metninde tüm ilgililerin onayını almaksızın ve iradi olarak değişiklik yapıldığı durumları ifade etmektedir⁷. Oysa senet metninde değişiklik kavramı tahrifattan daha geniş kapsamlı olup, iradi olmayan değişiklikleri de kapsamaktadır. Örneğin bono üzerine dökülen kimyasal madde ile vade tarihinin yanlışlıkla silinmesi tahrifat olmamakla beraber, senet metninde değişiklik niteliği taşımakta ve TTK m. 748 kapsamına girmektedir⁸.

Bununla birlikte yargı kararlarında TTK m. 748 hükmünün neredeyse tamamen tahrifat fiillerine ilişkin ele alındığı görülmektedir. Uygulamada da kurum eTTK m. 660 hükmünün yürürlükte olduğu dönemden kalan kullanımla hâlâ “tahrifat” olarak adlandırıldığından, çalışmamızda tahrifat terimi tercih edilmektedir.

B. Çalışmanın Kapsamı

TTK m. 748, geçerli bir kambyo senedi tedavüle çıktıktan sonra, senedin içeriğinde yapılacak bir değişikliğin hukuki sonuçlarını ve senet borçluları üzerindeki etkilerini düzenlemektedir⁹.

⁵ TTK m. 748’in gerekçesinde bu hususa değinilmemiş; sadece söz konusu hükmün “dili güncelleştirilerek aynen alınmış” olduğu ifade edilmiştir.

⁶ Bkz. www.tdk.gov.tr (Erişim tarihi: 29.10.2023).

⁷ **Öztan**, Fırat: Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı, Turhan, Ankara 1997, s. 861, dn. 3.

⁸ **Jaggi**, Peter/**Druey**, Jean Nicolas/**von Greyerz**, Christoph: Wertpapierrecht: unter Einschluß von Wechsel- u. Checkrecht, Das Recht in Theorie und Praxis, Helbing und Lichtenhahn, Basel, Frankfurt am Main 1985, s. 167; **Kendigelen**, Abuzer/**Kırca**, İsmail: Kıymetli Evrak Hukuku, 6. Baskı, On İki Levha, İstanbul 2022, s. 200; **Çamoğlu**, Ersin: Kıymetli Evrak Hukukunun Temel İlkeleri, 2. Baskı, Vedat, İstanbul 2023, s. 32; **Poroy**, Reha/**Tekinalp**, Ünal: Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 24. Baskı, Vedat, İstanbul 2021, s. 261.

⁹ TTK m. 748, senette tahrifat yapmış olan kişinin sorumluluğunu düzenlememektedir. Bu kişinin hukuki sorumluluğunun haksız fiil sorumluluğu esaslarına göre olduğu kabul edilmektedir. Bkz. **Kınacıoğlu**, Naci: Kıymetli Evrak Hukuku, 4. Baskı, Gazi Büro Kitabevi, Ankara 1993, s. 157, 161; **Kendigelen/Kırca**, s. 202; **Bernasconi**, Michele: içinde Basler Kommentar, Obligationenrecht II, (Hrsg.: **Honsell**, Heinrich/**Vogt**, Nedim Peter/**Watter**, Rolf), 3. Auflage, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel 2008, s. 2490.

Senedi düzenlerken tahrifat yapılmaması için gerekli önlemleri almamış, örneğin bedeli yazarken bu bedelin baş kısmında boşluk kalmaması konusunda özen göstermemiş, rakamın başına çizgi çizerek ya da başka şekilde boşluğu kapatmamış olan borçlunun sorumlu tutulup tutulamayacağı konusunda da TTK’da herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Anılan durumlarda keşidecinin sorumlu tutulup tutulamayacağı sorununun

Çalışma, konuyu TTK m. 748 hükmü ile sınırlı olarak ele almaktadır. Sahte ya da tahrif edilmiş çeklere ilişkin olarak muhatap bankanın inceleme yükümlülüğüne (TTK m. 812), çalışmanın kapsamını genişletmemek için yer verilmeyecektir.

Senette tahrifat aynı zamanda ceza hukuku açısından da sonuç doğurmaktadır. Emre ve hamile yazılı kambiyo senetleri açısından TCK m. 207 ve m. 210 kapsamında, nama yazılı kambiyo senetlerindeki tahrifat açısından ise TCK m. 204 kapsamında cezai sorumluluk doğmaktadır. Konunun ceza hukukundaki görünümü de, çalışmanın kapsamı dışında kalmaktadır.

II. TTK m. 748 HÜKMÜNÜN UYGULANMA ŞARTLARI

A. Değişiklik Geçerli Bir Kambiyo Senedi Üzerinde Yapılmış Olmalıdır

TTK m. 748 hükmünün uygulanabilmesi için değişikliğin geçerli olan bir kambiyo senedi üzerinde gerçekleştirilmiş olması gereklidir¹⁰.

Uygulamada sıklıkla karşılaşılan durum, bonoda vade tarihinin, keşide tarihinden önceki bir tarih olarak yazılmış olduğu hususunun senet tedavüle çıktıktan sonra fark edilmesidir¹¹. Böyle durumlarda sıklıkla vade tarihinde tahrifat yapılarak vade tarihi keşide tarihinden ileri bir tarihe çevrilmektedir¹². Ancak senette tahrifat yapıldığının ve tahrifattan önceki vade tarihinin

görünüşe güven ilkeleri kapsamında çözülebileceği hususunda bkz. **Poroy/Tekinalp**, s. 261; **Öztan**, s. 869 vd.; **Kendigelen/Kırca**, s. 100, dn. 207.

¹⁰ **Kuhn**, Hans: içinde Handkommentar zum Schweizer Privatrecht (Herausgeber: **Amstutz**, Marc/**Breitschmid**, Peter/**Furrer**, Andreas/**Girsberger**, Daniel/**Huguenin**, Claire/**Müller-Chen**, Markus/**Roberto**, Vito/**Rumo-Jungo**, Alexandra/**Schnyder**, Anton K.), Schulthess Juristische Medien AG, Zürich, Basel, Genf 2007, s. 2954; **Ülgen**, Hüseyin/**Helvacı**, Mehmet/**Kaya**, Arslan/**Nomer Ertan**, N. Fusun: Kıymetli Evrak Hukuku, 13. Baskı, Vedat, İstanbul 2021, s. 170.

¹¹ Yarg. 12 HD., T. 09.11.2015, E. 2015/15467, K. 2015/27387, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “Mahkemece yaptırılan bilirkişi incelemesi sonucu verilen bilirkişi raporunda, takibe konu senedin vade tarihinin 08/10/2009 iken tahrifat yapılarak 08/10/2013 olarak değiştirildiği, senedin düzenleme tarihinin 08/06/2013 olduğu gözönüne alındığında senedin tahrifat öncesi vade tarihinin düzenleme tarihinden önce olduğu, senedin bu hali ile bono niteliğinde olmadığı görülmektedir. Bu nedenle borç da kısmen ve tamamen kabul edilmediğine göre mahkemece İİK 170/a maddesi hükmü uyarınca takibin iptaline karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile hüküm tesisi isabetsizdir.”.

¹² Yarg. 12 HD., T. 18.01.2016, E. 2015/32461, K. 2016/1084, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “Ancak tahrifat öncesi tanzim tarihlerinin, bonoların vade tarihinden sonrasına ilişkin olduğunun belirlenmesi halinde ise senetler kambiyo vasfını kaybedeceğinden İİK.nun 170/a maddesi uyarınca takibin iptali gerekir.”. Aynı yönde bkz.

keşide tarihinden önce olduğunun ortaya konması halinde, senedin tahrifatından önce kambyo senedi niteliği taşımadığı belirleneceğinden¹³, TTK m. 748 hükmü uygulama alanı bulamamakta ve kambyo senetlerine mahsus takip iptal edilmektedir¹⁴.

Keşide tarihi ile vade tarihinin aynı tarih olarak yazıldığı ve daha sonra vade tarihinde tahrifat yapılarak bu tarihin ileri bir tarih olarak değiştirildiği durumlarda ise, TTK m. 748 uygulanabilmektedir. Zira keşide tarihi ile vade tarihinin aynı olduğu bonolar, Yargıtay’ca geçerli kabul edilmektedir. Yüksek mahkeme: keşide tarihinin vade tarihi olarak da tekrarının çift vade anlamına gelmeyeceğine, bunun aksinin kabulünün aşırı şekilcilik olup hak kaybına neden olacağına hükmetmektedir¹⁵. Böyle durumlarda tahrifattan önce imzalamış olanlar ilk yazılan vade tarihine göre ve tahrifattan sonra imzalamış olanlar da yeni yazılmış vade tarihine göre sorumlu olmaktadır.

Keşide ya da vade tarihinde tahrifat yapılmış olduğu durumlarda, tahrifat öncesi yazılmış olan keşide tarihi, tahrifat öncesi yazılmış olan vade tarihinden önceyse, bu durumda TTK m. 748 uygulanabilecektir¹⁶.

Yarg. 12 HD., T. 13.02.2018, E. 2016/27928, K. 2018/1272, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023).

¹³ Yarg. 12 HD., T. 19.12.2018, E. 2018/12178, K. 2018/13847, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “... bononun tahrifattan önceki 30/12/2011 şeklinde yazılan vade tarihinin, senedin düzenleme tarihi olan 20/03/2014 tarihinden önce olduğu anlaşıldığından ve dolayısıyla senedin kambyo vasfı bulunmadığından mahkemece, İİK’nun 170/a maddesi uyarınca takibin iptaline karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile istemin reddi yönünde hüküm tesisi isabetsizdir.”.

¹⁴ Yarg. 12 HD., T. 25.01.2016, E. 2015/25890, K. 2016/1888, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “... takibe konu bononun, tahrifatsız haliyle düzenlenme tarihi 10.10.2009 olup, vade tarihinden (10.09.2009) sonra olduğundan dolayı takibin iptali gerekirken, ...”.

¹⁵ Yarg. 12 HD., T. 11.12.2017, E. 2017/5503, K. 2017/15366, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “Bononun tahrifattan önceki 14/11/2011 şeklinde yazılan vade tarihinin, bonoda çift vade oluşmasına sebebiyet vermediği ve düzenleme tarihi (olan 14/11/2011 tarihi) ile aynı tarih olduğu görülmekle, yapılan tahrifatın bononun kambyo vasfına halel getirmeyeceği anlaşılmaktadır. O halde mahkemece, yukarıda anlatılanlar ışığında senette yapılan tahrifatın bononun kambyo vasfını etkilemediğinden...”.

¹⁶ Bkz. Yarg. 12 HD., T. 19.10.2009, E. 2009/11036, K. 2009/19495, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “Mahkemece tanzim tarihinde tahrifat yapıldığına ilişkin şikayetle ilgili olarak bilirkişi incelemesi yaptırıldığı, raporda, tanzim tarihinin 18.01.2006 iken sonundaki (6) rakamının silgi ile silinerek yerine (4) rakamının yazılmış olduğu belirtilmiştir. Takip konusu senette vade tarihi 10.08.2007 olup, tahrifat yapılmadan önceki tanzim tarihinin 18.01.2006 olması nedeniyle, bu durumda dahi tanzim tarihi vade tarihinden öncesini kapsadığından (TTK. 688/6.maddesi), tanzim tarihinde tahrifat yapılmış olması bono vasfını etkilemez. Mahkemece istemin reddi yerine kabulüne karar verilmesi isabetsizdir.”.

Geçersiz şekilde tedavüle çıkmış senetlerde eksik unsurun sonradan tamamlanması sorunu ise Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararında tartışılmıştır. Buna göre: şeklen geçersiz bir bononun eksik unsurunun tamamlanması halinde, senet ileri etkili şekilde geçerli hale gelmekte; diğer bir deyişle söz konusu tamamlanma geriye doğru etki yaratmamaktadır¹⁷. Bu itibarla eksikliğin tamamlanmasından sonra senedi imzalayanlar yeni metin gereğince sorumlu olmalarına rağmen, bundan önce imzalamış olan imza sahipleri senet uyarınca sorumlu tutulmamaktadırlar¹⁸.

B. Değişiklik, Senet Tedavüle Çıktıktan Sonra Yapılmış Olmalıdır

Değişiklik, senet tedavüle çıktıktan, diğer bir deyişle keşideci tarafından lehtara teslim edildikten sonra yapılmış olmalıdır¹⁹.

C. Değişiklik “Senet Metninde” Yapılmış Olmalıdır

TTK m. 748 hükmünde sözü edilen “senet metni” ifadesi, sadece bonodaki ödeme vaadinden ya da poliçe ve çekteki havale beyanından ibaret değildir²⁰. Senet metni kavramı ile, kambiyo borcunu doğuran tüm beyan ve kayıtlar kastedilmektedir²¹.

Bu itibarla senedin üst kısmındaki bölüme yazılmış olan vade tarihi ve bedel unsuru da, TTK m. 748 uygulaması açısından senet metni kavramına

¹⁷ HGK., T. 09.12.2021, E. 2017/2737, K. 2021/1640, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “Şeklen geçersiz bir poliçenin eksik unsurlarının sonra tamamlanması veya geçerli bir poliçe metninden bazı unsurların çıkarılması suretiyle değiştirilmesi mümkün olup, eksikliğin tamamlanmasıyla geçersiz senet geçerli hâle gelir bu andan sonra imzalayanlar yeni metin gereğince sorumlu olurlar. Ancak bu hâlde önceki imza sahiplerini sorumlu tutmak mümkün değildir, zira senedin tamamlanması geriye doğru etkili olmaz.” Aynı yönde bkz. HGK., T. 09.12.2021, E. 2017/2737, K. 2021/1640, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023).

¹⁸ Karş. somut olayın şartları nedeniyle değişikliğin eksik senedi “değişiklikten önce” imzalamış olan borçlulara da isnat edilebileceği, ancak eksik senedi değişiklik öncesi imzalamış olanların “tedavül sözleşmesinin bulunmadığı” şeklindeki geçersizlik def’ini sürerek ödemekten kaçınabileceği görüşü için bkz. **Kendigelen/Kırca**, s. 100.

¹⁹ HGK., T. 09.12.2021, E. 2017/2737, K. 2021/1640, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “Kambiyo senedinin lehtara verilmesinden sonra senet metninde yapılan değişikliklere tahrifat denir ve bu eylem cezayı gerektirir”.

²⁰ **Karayalçın**, Yaşar: Ticaret Hukuku Dersleri, II. Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri), 3. Baskı, BTHAE, Ankara 1964, 46.

²¹ **Schwaibold**, Matthias: içinde OR Handkommentar zum Schweizerisches Obligationenrecht (Herausgegeben von: **Kostkiewicz**, Jolanta Kren/**Bertschinger**, Urs/**Breitschmid**, Peter/**Schwander**, Ivo), Orell Füssli Verlag AG, Zurich 2002, s. 1210; **Öztan**, s. 863.

dahildir²². Buna karşın senedin sol tarafında yer alan ve “koçan” olarak adlandırılan kısım, senet metnine dahil sayılamaz²³.

Metin kavramı senedin hem ön hem de arka yüzünü kapsamaktadır²⁴. TTK m. 748 hükmünün kapsamı açısından kambiyo senedinin zorunlu içeriği ile ihtiyari içeriği arasında fark bulunmamaktadır²⁵.

TTK m. 748’in uygulanabilmesi için dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da, senet metnindeki tahrifatın, senetteki imza sahiplerinin sorumluluğunu etkileyecek nitelikte olması gerektiğidir²⁶. Örneğin bonodaki “protestosuz” kaydının çizilmesi şeklindeki bir tahrifat, ancak müracaat borçluları açısından önem taşımakta olup, keşidecinin sorumluluğu açısından bir farklılık yaratmamaktadır²⁷. Benzer şekilde senede yazılmamış sayılan kayıtların (örneğin belirli vadeli bir bonoya yazılacak kapital faizi kaydının - TTK m. 675) senet tedavüle çıktıktan sonra eklenmesi, tahrifat sonucunu doğurmamaktadır²⁸.

Tahrifat, genellikle senet bedeline ilişkin olmaktadır. Bunun yanı sıra senedin keşide tarihinde ve/veya bononun vade tarihinde değişiklik şeklindeki tahrifata da uygulamada sıklıkla rastlanmaktadır. Senet metninde yer alan diğer hususlara, örneğin keşide ya da ödeme yerine ilişkin de değişiklik yapılmış olabilir. Ayrıca senette yazılı kişi adlarını değiştiren²⁹ ya da bunlara ekleme yapan; -izin verilen durumlar dışında- senette yer alan kayıtları çizen³⁰ müdahaleler de tahrifat niteliğindedir. Benzer şekilde senede yeni kayıtlar eklenmesi, örneğin menfî emre kaydı ya da görüldüğünde ödenecek vadeli bir bonoya kapital faizi şartı eklenmesi veya vadeden sonra yapılmış bir cironun yanına vadeden önceki bir tarihin ciro tarihi olarak yazılması da

²² Yarg. 12 HD., T. 22.04.2013, E. 2013/7163, K. 2013/15326, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “Buradaki ‘metin’ kavramının, diğer unsurlar yanında keşide tarihi ve bedel unsurlarını da içerdiği, yine ‘tahrifat’ kavramıyla da gerçekleştirilen değişiklikten söz edildiği açıktır.”.

²³ Yarg. 12 HD., T. 16.12.2021, E. 2021/5828, K. 2021/11559, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023).

²⁴ Kınacıoğlu, s. 157.

²⁵ Öztan, s. 863.

²⁶ Kendigelen/Kırca, s. 200.

²⁷ Bu konuda bkz. Schwaibold, s. 1210.

²⁸ Erdem, Nuri: Kambiyo Senetlerinde Senet Metninde Değişiklikler (Tahrifat), Vedat, İstanbul 2008, s. 69.

²⁹ Lehtar olarak gösterilen kişiye ilişkin tahrifat hususunda bkz. Öztan, s. 865; Cinbaş, Mustafa Eser: Kambiyo Senetlerinde Senet Metninde Değişiklikler ve Sahtecilik, Adalet, Ankara 2022, s. 225; Poroy/Tekinalp, s. 362.

³⁰ Kınacıoğlu, s. 157.

bu niteliktedir³¹. Tahrifat senede konu para borcunun cinsine ilişkin de yapılmış olabilir. Senedin TL cinsinden düzenlenmiş olmasına rağmen tahrifat yapılarak bedelin yabancı para borcuna dönüştürülmesi buna örnektir³².

Üzerinde değişiklik yapılan senet unsurunun kim tarafından yazılmış olduğunun da sonuca etkisi bulunmamaktadır. Uygulamada genellikle keşidecinin yazdığı beyanlarda tahrifat yapılmaktadır. Ancak bunun yanı sıra, senetteki diğer imza sahiplerinin: cirantaların, avalistlerin yazmış olduğu kayıtlarda yapılan değişiklikler de TTK m. 748 kapsamında değerlendirilebilir³³.

Bu kapsamda önem taşıyan bir diğer husus: “senet metni” kavramının imzaları kapsamadığıdır. Diğer bir deyişle, senetteki imzalarda yapılan tahrifata TTK m. 748 hükmü uygulanmamaktadır³⁴. Benzer şekilde yetkisiz kişi tarafından sahte imza atılması da, hükmün kapsamı dışındadır; zira anılan durumlarda söz konusu olan sahtelik, senedin içeriğinde herhangi bir değişikliğe yol açmamaktadır³⁵. Böyle durumlarda TTK m. 748 değil, TTK m. 678 hükmü uygulanmaktadır.

D. Senet, Tahrifat Yapılmasından Sonra da Geçerliliğini Sürdürüyor Olmalıdır

TTK m. 748 hükmünün uygulanabilmesi için kambiyo senedi tahrifattan sonra da zorunlu unsurları içermeye devam ediyor olmalıdır; diğer bir ifadeyle tahrifat ile senedin geçerlilik unsurları ortadan kaldırılmamış ya da senedin geçersizliğine yol açacak bir ekleme yapılmamış olmalıdır³⁶.

Eğer senet metninde yapılan tahrifat, senedin geçerlilik unsurlarında bir eksilmeye yol açıyorsa, bu durumda senet kambiyo senedi niteliğini kaybedeceğinden, TTK m. 748 hükmü uygulanamaz³⁷. Buna örnek olarak keşide-

³¹ **Domaniç**, Hayri: TTK Şerhi IV, Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul: Temel 1990, s. 390.

³² Yarg. 12 HD., T. 25.06.2018, E. 2017/5078, K. 2018/6664, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023); Yarg. 12 HD., T. 26.04.2011, E. 2010/27100, K. 2011/7663, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023). Bu konuda ayrıca bkz. aşağı. “III. E- Senetteki Matbu İbarelerin Çizilmesi” başlığı altındaki açıklamalar.

³³ **Öztan**, s. 863.

³⁴ **Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan**, s. 170; **Kendigelen/Kırca**, s. 200; **Öztan**, s. 863.

³⁵ Karş. **Eriş**, Gönen: Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak, 2. Baskı, Seçkin, Ankara 2016, s. 613. **Cinbaş**, keşideci imzası dışındaki imzaların TTK m. 748 uygulaması açısından senet metnine dahil olduğu görüşündedir. Bkz. **Cinbaş**, s. 109.

³⁶ **Bernasconi**, s. 2487; **Poroy/Tekinalp**, 260; **Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan**, s. 170.

³⁷ HGK., T. 09.12.2021, E. 2017/2737, K. 2021/1640, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “*Poliçenin tesliminden sonra, kısmen hasara uğratılması (yırtilması,*

cinin imzasının çizilerek okunamaz hale getirilmesi³⁸, (yeni lehtar adı yazılmaksızın) bonoda lehtarın adının çizilmesi³⁹ gösterilmektedir. Benzer şekilde keşide ya da ödeme yeri eklenerek senet üzerinde birden fazla keşide veya ödeme yeri oluşmasına neden olunursa⁴⁰, senet geçersiz hale gelmektedir.

Senede kambiyo senedi niteliğini ortadan kaldıran bir kayıt eklendiği durumlarda da, TTK m. 748 uygulanamaz. Örneğin geçerli şekilde tedavüle çıkmış bir senede sonradan temel ilişki ile bağlantı kuran veya ödemeyi şarta bağlayan bir kayıt eklenmesi halinde, senet geçersiz hale gelecektir.

Bono uygulamasında sıklıkla yaşanan bir diğer sorun da, senette vade gününde tahrifat yapılırken çifte vade yaratılmış olmasıdır. Şöyle ki: matbu bono formlarında vade günü hem senedin üst kısmında hem de senetteki ödeme vaadine ilişkin taahhüdün bir parçası olarak, metnin içinde yer almaktadır. Diğer bir deyişle senet düzenlenirken aynı vade tarihi hem senedin üst kısmına hem de metin içine yazılmaktadır. Tahrifat yapılırken (aynı olan) bu iki tarihten sadece birinde tahrifat yapılması, örneğin senedin üst kısmındaki tarihin değiştirilmesi, ancak metin içindeki tarihin aynen bırakılması (onda tahrifat yapılmasının unutulması) durumunda, senet çift vadeli hale dönüşmektedir. Böyle durumlarda senet kambiyo senedi niteliğini kaybetmekte⁴¹; dolayısıyla TTK m. 748 uygulanamamaktadır⁴².

silinmesi, çizilip karalanması vs) suretiyle esaslı unsurlarından birisini kaybetmesi hâlinde de polîçe geçersiz olur.”.

³⁸ Öztan, s. 864.

³⁹ Kendigelen/Kırca, s. 201.

⁴⁰ Kendigelen/Kırca, s. 201.

⁴¹ Yarg. 12. HD., T. 23.03.2007, E. 2007/2902, K. 2007/5518, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “...Mahkemece yaptırılan inceleme sonucunda Adli Tıp Kurumu tarafından verilen raporda senet metninde rakamla yazılı bulunan ödeme tarihinde yıllar hanesinde evvelce mevcut olan 5 rakamının üzerinde farklı fiziksel evsafıta bir kalemle gidilerek 4 rakamına dönüştürülerek 5.7.2005 olan ödeme gününün 5.7.2004 tarihi haline getirildiği belirtilmiştir. Senet metninin yazılı kısmında ise vade tarihinin 5.7.2004 olarak belirtildiğinin görülmesi karşısında bu senet çift vade taşıdığından TTK.nun 690.maddesinin göndermesi ile bonolar hakkında da uygulanması gereken 615.maddesi gereğince bono vafında sayılamaz.”. Aynı yönde bkz. Yarg. 12 HD., T. 08.06.2018, E. 2017/2818, K. 2018/6099, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023); Yarg. 12 HD., T. 25.01.2017, E. 2016/9179, K. 2017/791, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023); Yarg. 12 HD., T. 18.12.2018, E. 2018/13928, K. 2018/13746.

⁴² Yarg. 12 HD., T. 14.3.2016, E. 2015/30626, K. 2016/7358, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “... 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 778/1-b maddesi göndermesi ile bonolar hakkında da uygulanması gereken aynı Kanun’un 703/2. maddesi uyarınca, çift vadeli olarak düzenlenen senetler bono vafında sayılamaz. ...Somut olayda, borçluların takip dayanağı bononun vade tarihinin tahrif edilmiş olduğunu ileri sürdükleri, tahrifat iddiasına ilişkin olarak bilirkişi tarafından düzenlenen 03.09.2014 tarihli raporda,

Tahrifat sonucunda senedin geçerliliği ortadan kalkmışsa, artık senedin zıyı ve iptali gündeme gelmektedir⁴³.

III. TTK m. 748 KAPSAMINA GİRMEYEN BAZI ÖZEL DURUMLAR

A. Açık Bononun Doldurulması

Açık bonodaki eksik unsurların tamamlanması, unsurlar anlaşmaya aykırı doldurulmuş olsa dahi, senet metninde tahrifat niteliğinde sayılamaz⁴⁴; zira söz konusu unsurlar doldurulmadan önce ortada tahrif edilecek bir metin bulunmamaktadır⁴⁵. Anılan durumda özel hüküm olan TTK m. 680 uygulanmakta olup, TTK m. 748 hükmü uygulama alanı bulamaz⁴⁶.

B. Kanun'un Senette Değişiklik Yapılmasına İzin Verdiği Durumlar

Kanun bazı durumlarda senet tedavüle çıktıktan sonra senet metnine bazı eklemeler yapılmasına veya senet metnindeki belirli ibarelerin çizilmesine izin vermektedir. Anılan durumlar söz konusu olduğunda TTK m. 748 hükmü uygulanmamaktadır.

Bu durumlardan ilki, senet üzerine keşideci dışındaki kişilerin sorumsuzluk kaydı eklemeleridir⁴⁷. Örneğin cirantanın ciro yaparken sorumsuzluk kaydı veya ciro yasağı kaydı eklemesi (TTK m. 685), senette tahrifat niteliği taşımamaktadır.

Çizilmesine izin verilmiş kayıtların çizilmesi halinde de TTK m. 748 hükmü uygulama alanı bulamaz. Bu kapsama öncelikle cironun çizilmesinin yazılmamış hükmünde olduğuna ilişkin TTK m. 686.1, c. 2 hükmü girmektedir. Ayrıca senedi ödemiş olan her cirantanın, kendi cirosunu ve kendisin-

bononun üst kısmındaki vade tarihinin "08.08.2012" iken, ikinci bir kalem yardımıyla "08.09.2012" olarak değiştirilmiş olduğunun bildirildiği, vade tarihindeki bu değişikliğin ayrıca tasdik edilmemesi nedeniyle geçerli olmadığı ve bu durumda üst kısımdaki vade tarihinin "08.08.2012" tarihi olarak değerlendirilmesi gerektiği, bononun metin kısmındaki vade tarihinin ise "...." olduğu ve dolayısıyla çift vade içeren bu senedin kambiyo senedi vasfını haiz olmadığı anlaşılmaktadır."

⁴³ Öztan, s. 861; Ülgen/Helvaci/Kaya/Nomer Ertan, s. 58.

⁴⁴ Bernasconi, s. 2486; Kuhn, s. 2954; Schwaibold, s. 1210; Jäggi/Druey/von Greyerz, s. 167.

⁴⁵ Poroy/Tekinalp, s. 261; Ülgen/Helvaci/Kaya/Nomer Ertan, s. 170.

⁴⁶ Poroy/Tekinalp, s. 262; Kendigelen/Kırca, s. 200; Ülgen/Helvaci/Kaya/Nomer Ertan, s. 170.

⁴⁷ Öztan, s. 861.

den sonra gelen borçluların cirolarını çizebileceğine ilişkin TTK m. 727.2 hükmü de izin verilen durumlardandır. Anılan durumlarda çizme fiilinin, TTK m. 748 anlamında senette tahrifat sayılmaması için, ciroyu çizme yetkisini haiz, maddi hukuk açısından da gerçek hamil olan kişi tarafından gerçekleştirilmiş olması şarttır⁴⁸. Buna karşın yetkisiz bir kişinin, ciro zincirini düzgün hale getirebilmek ve kendisini şeklen yetkili hamil gösterebilmek için bonodaki ciroları çizmesi, senette tahrifat niteliği taşımaktadır⁴⁹.

C. Mevcut Kayıtları Açıklayıcı Eklemeler

Senede mevcut kayıtları açıklayıcı eklemeler yapılmasının tahrifat niteliği taşımayacağı kabul edilmektedir⁵⁰. Örneğin vadede yıl olarak “2023” yerine “23” gösterilmişse (“14.03.23”), daha sonra aynı tarihin “2023” (“14.03.2023”) şeklinde yinelenmesi, tahrifat niteliği taşımayacaktır.

Bununla beraber senet metnine mevcut kayda ilişkin bir açıklamanın eklenebilmesi ve bunun tahrifat sayılmaması için, senedin bu açıklama konmadan önce de geçerli olması zorunludur. Diğer bir deyişle, senette eksiklikler bulunması halinde, bunları tamamlamak ve senedin baştan beri geçerli olduğu şeklinde bir izlenim yaratmak amacıyla açıklama eklenmesi, söz konusu istisna kapsamında değerlendirilemez. Örneğin senette keşide ya da ödeme yerinin “Ant.” olarak gösterildiği durumlarda, daha sonra anılan ibarenin yanına “Antalya” yazılması mevcut kaydı açıklayıcı nitelikte değildir⁵¹. Zira anılan durumda keşide ya da ödeme yeri, “tereddüt edilmeksizin anlaşılacak şekildeki”⁵² bir kısaltma ile gösterilmediğinden, yazılmamış hükmünde olup, senet geçersizdir. Benzer şekilde senette idari birim yazılmaksızın adres yazılmışsa, örneğin sadece cadde ya da sokak adına yer verilmişse, bu durumda keşide yeri yazılmamış ve senet geçersiz sayılmaktadır. Bu senede idari birim eklenmesi, mevcut kaydı açıklayıcı nitelikte değerlendirilemez. Geçersiz bir senede ekleme yapılarak senedin geçerli hale getirilmesi ise, yukarıda belirtildiği gibi ileri etkili olup, önceki imza sahipleri böyle bir senetten sorumlu tutulamazlar⁵³. Buna karşın senette keşide yeri olarak “M. Ereğlisi” yazılmış olduğu durumlarda, bu ibarenin yanına “Mar-

⁴⁸ Kendigelen/Kırca, s. 212.

⁴⁹ Bu konuda bkz. Çamoğlu, Ersin: “Çizilmiş Cironun Hukukî Sonuçları”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt 35, Sayı 2, 2019, s. 19 vd.

⁵⁰ Öztan, s. 864.

⁵¹ Bu konuda bkz. Cinbaş, s. 237.

⁵² Yarg. İBK, T. 14.12.1992, E. 1991/1, K. 1992/5, RG, 06.05.1993, S. 21573.

⁵³ Bkz. yuk. “II. A. Değişiklik Geçerli Bir Kambyo Senedi Üzerinde Yapılmış Olmalıdır” başlığı altındaki açıklamalar.

mara Ereğlisi, Tekirdağ” yazılması, (“m” harfı ile başlayan başka bir Ereğli bulunmadığından) mevcut kaydı açıklayıcı nitelikte olup, tahrifat olarak nitelendirilemez⁵⁴.

Benzer şekilde senetteki kayıtlarda yer alan açık yazım hatalarının düzeltilmesi amacıyla yapılan eklemeler de, tahrifat sayılmamaktadır⁵⁵.

D. Maddi Hatayı Düzeltici Eklemeler Hakkında

Yargıtay, bazı kararlarında, senede maddi hatayı düzeltici eklemelerin yapılmış olmasının senette tahrifat niteliği taşımadığı şeklinde bir yaklaşım sergilemektedir.

Örneğin senede tarih atılırken önce ay sonra gün hanesinin yazılmış olduğu durumlarda, bunun yanına aynı tarihin önce gün sonra ay hanesi olacak şekilde yazılmasının, belli şartlarla maddi hatanın giderilmesi olduğu, tahrifat niteliği taşımadığı kabul edilmektedir. Buna göre “04.19.2014” şeklinde yazılmış bir keşide tarihinin yanına “paraf veya imza atmadan” “19.04.2014” yazılarak söz konusu tarihin “düzeltilmesi” halinde, TTK m. 748’in uygulanması söz konusu olmamaktadır. Ancak bunun için keşide tarihinin gerçek bir tarihi yansıtmadığının ve yazılışının yanlışından kaynaklandığının açıkça anlaşılabilir olması gereklidir⁵⁶. Diğer bir deyişle ay hanesinin 12’den

⁵⁴ Örneğin keşide yeri olarak sadece “K. Ereğli” gösterilmiş olan bir senede “Konya Ereğli” yazılması, kanaatimizce mevcut kaydı açıklayıcı eklemeler olarak nitelendirilemez. Karş. **Öztan**, s. 864. Zira “K. Ereğli” şeklinde gösterilen keşide yerindeki “K.” kısaltması, keşide yerinin “Karadeniz” Ereğli mi yoksa “Konya” Ereğli mi olduğunun duraksamaya yer bırakmadan anlaşılmasına elverişli olmadığından, senedin kambiyo senedi niteliği kazanmasını engelleyecek bir eksikliktir (Bkz. Yarg. 12. HD., T. 05.12.2008, E. 2008/17867, K. 2008/21903, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): *Takip dayanağı çeekte keşide yeri, K.Ereğli olarak gösterilmiştir. TTK’nun 692/5. maddesine göre çekin, kambiyo senedi vasfını taşıyabilmesi için, keşide yeri unsurunu ihtiva etmesi gereklidir. Aynı kanunun 708. maddesi gereğince, ibraz süresi çekin keşide edildiği yere göre belirleneceğinden keşide yerinin, hiç bir kuşku ve duraksamaya yer vermeyecek şekilde açık olarak gösterilmesi gerekir. Aksi takdirde senedin çek vasfında olduğunun kabulü yasal açıdan mümkün değildir. 14.12.1992 günlü ve 1991/1-1992/5 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında da açıklandığı üzere, kısaltılmış olarak yazılan keşide yerinin yukarıda yazılı ilkeye uygun bulunmaması halinde, takip dayanağı belge çek niteliğinde kabul edilemez. Bu durumda kambiyo senedi niteliği taşımayan dayanak belge çek niteliğinde olmayıp, adi havale hükmünde olduğundan...*). Dolayısıyla olayda geçersiz bir kambiyo senedi üzerinde değişiklik yapılması söz konusu olup, TTK m. 748 uygulanması da mümkün değildir. Bu konuda ayrıca bkz. **Cinbaş**, s. 237.

⁵⁵ **Bernasconi**, s. 2487; **Öztan**, s. 864.

⁵⁶ Yarg. 12 HD., T. 18.04.2017, E. 2016/13727, K. 2017/6010, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “04.19.2014 şeklinde yazılan düzenlenme tarihinin gerçek bir tarihi yansıtmadığının ve yazılışının yanlışından kaynaklandığının, düzenlenme tarihinin ay ve gün

büyük bir rakam içeriyor olması şarttır. Örneğin “04.12.2014” şeklinde yazılmış bir keşide tarihinin “12.04.2014” şeklinde değiştirilmesi tahrifat niteliği taşıyacaktır.

Uygulamada sık rastlanan bir diğer husus da, senette bedelin (ayrıca yazı ile gösterilmeksizin sadece) rakamla gösterilirken “bin” ya da “milyon” hanesinin eksik yazılmış olması durumudur. Yargıtay, anılan durumlarda söz konusu eksikliğin maddi hata ile oluştuğu, senet üzerine doğru bedelin eklenmesinin tahrifat niteliği taşımadığı yönünde kararlar vermektedir. Örneğin “110,00 TL” üzerinden düzenlenmiş bir senedin daha sonra “110.000,00 TL” şeklinde “değiştirilmiş” olduğu bir uyumsuzlukta, senette tahrifat yapıldığı, bu nedenle de tahrifattan önce imzalamış olan borçlunun tahrifattan önceki bedel olan “110,00 TL” üzerinden takip edilebileceğine ilişkin ilk derece mahkemesi kararı, Yargıtay tarafından bozulmuştur. Yüksek Mahkeme, “*Bononun düzenlenme tarihindeki Türk lirasının değeri gözönüne alındığında 110.00 TL. için bono düzenlenmesi hayatın olağan akışına aykırıdır. Aksi yöndeki kabul aşırı şekilcilik olup, ağır hak kaybına neden olmaktadır.*” şeklinde karar vermiştir⁵⁷.

Ancak kanaatimizce “maddi hatanın düzeltilmesi” ile “senette tahrifat” arasındaki sınır her zaman net değildir. Kambiyo senetlerindeki şekle sıkı sıkıya bağlılık ilkesi karşısında, “maddi hata” istisnasının mümkün olduğunca dar şekilde uygulanması yerinde olacaktır.

E. Senetteki Matbu İbarelerin Çizilmesi

Uygulamada bonolar, sıklıkla matbu olarak hazırlanmış metinlerin doldurulması yolu ile düzenlenmektedir. Söz konusu matbu metinlerde yer alan bazı unsurlar ise bononun zorunlu unsurlarından değildir. Keşidecinin bu unsurlardan zorunlu olmayanlarını çizerek kendi iradesine uygun şekilde bono düzenlemesi tahrifat niteliği taşımamaktadır. Anılan durumlarda söz konusu değişikliğin yanında onaylayıcı paraf bulunmaması da sonucu etkilememektedir.

hanesinde karışıklık yapılarak 19.04.2014 olan düzenlenme tarihinin 04.19.2014 olarak yazılmasının maddi hata sonucu olduğunun kabulü gerekir.”

⁵⁷ Yarg. 12 HD., T. 15.02.2017, E. 2016/10560, K. 2017/1992, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “*Bu durumda, mahkemece tahrifat nedeniyle 110.000,00 TL.lik takibin iptali ile takibin 110,00 TL. üzerinden devamına hükmedilmesi isabetsizdir*”. Aynı yönde bkz. Yarg. 12 HD., T. 15.02.2017, E. 2016/10513, K. 2017/2002, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023); Yarg. 12 HD., T. 22.02.2023, E. 2022/8063, K. 2023/1072, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023).

Bu kapsamda en önemli değişiklik, matbu formlarda bedelin bononun üst kısımda rakamla ve metin içinde de yazı ile yazılması için ayrılan kısımlarda yer alan matbu “Türk Lirası” kelimelerinin çizilmesidir. Döviz cinsinden senet düzenlenirken, bu çizme işleminin ardından, boşluk, döviz cinsinden bir bedel yazılarak doldurulmaktadır. Anılan durumlarda söz konusu çizme fiili tahrifat niteliği taşımamaktadır⁵⁸.

F. İlgililerin İzni veya Onayı İle Yapılan Değişiklikler

TTK m. 748’in uygulanabilmesi için senette yapılan değişikliğin en azından bir ilgilinin bilgisi ve izni/onayı dışında yapılmış olması şarttır.

“Senette çıkıntı, kazıntı ve silinti” kenar başlıklı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) m. 207.1’e göre: “Senetteki çıkıntı, kazıntı veya silinti *ayrıcı onanmamışsa*, inkâr hâlinde göz önünde tutulmaz. Bu tür çıkıntı, kazıntı veya silinti mahkemece senedin geçerliliğine ve anlamına etkili olacak nitekte görülürse, senet kısmen veya tamamen hükümsüz sayılabilir. Bu itibarla onamanın senet metninde gösterilmesi gereklidir.”. Hüküm, kambiyo senetleri ile sınırlı olmaksızın, genel hüküm niteliğindedir.

Bir kambiyo senedinde değişiklik yapıldığı, ancak bunun onanmadığı durumlarda, HMK m. 207.1’deki “senetteki çıkıntı, kazıntı veya silintinin inkâr hâlinde göz önünde tutulmayacağı” hükmü, TTK m. 748 açısından dikkatlice değerlendirilmelidir. Zira böyle bir durumda, tahrifatın senedin geçerlilik unsurlarını etkilemiyor olması ön şartıyla, TTK m. 748 hükmü uygulama alanı bulacaktır. TTK m. 748 ise, tahrif edilmiş (ve onanmamış) bir senetteki tahrifatın sonuç doğurmayacağı şeklindeki HMK m. 207.1’deki kurala bir istisna getirmektedir⁵⁹. Buna göre: tahrifat onanmamışsa “tahri-

⁵⁸ Yarg. 12 HD., T. 23.03.2023, E. 2022/9151, K. 2023/1986, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “... takibe konu senet kambiyo senedi vasfında olup senet üzerinde herhangi bir çizinti, kazıntı veya silinti yoktur. Senetteki ‘TL’ ibaresinin çizilerek yerine ‘USD’ yazılması senet matbu olduğundan tahrifat olarak kabul edilemez.”.

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi’nin kararına konu olan bir başka olayda ise keşideci senedin üst kısmında yazılı olan “Türk Lirası” ibaresini çizip ABD doları cinsinden bedel yazmış, metin içinde yer alan bedeli yazarken ise “Türk lirası” ibaresini çizmeden ABD doları cinsinden bedeli yazmıştır. Yargıtay, “bu durumun rakamla yazılan kısım ile çelişkili olmadığı, yazıyla yazılan kısımda matbu Türk Lirası ibaresi silinmeden Amerikan Doları cinsinden bedel yazılmış olmasının senet üzerindeki diğer kayıtlar dikkate alındığında borçlanmanın Türk Lirasıyla yapıldığını göstermeyeceği, aksi(ni) kabulün aşırı şekilcilik olacağı, senet matbu olduğundan matbu kayıtlarda yapılan değişikliğin tahrifat olarak kabul edilemeyeceği” yönünde hükmetmiştir. Bkz. Yarg. 12. HD., T. 29.03.2023, E. 2022/9441, K. 2023/2146, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023).

⁵⁹ “Kanun yapıcı(nın), bu suretle, tahrif edilmiş bir senedin hüküm ve netice yaratmaması esasına bir sınırlama getirmiş” olduğu hususunda bkz. Öztan, s. 865.

fatın göz önünde bulundurulmayacağı” şeklindeki HMK m. 207’deki düzenleme tüm ilgililer için değil, sadece kambiyo senedine tahrifattan önce imza atanlar için kabul edilmelidir. Diğer bir deyişle, onamama halinde dahi, tahrifattan sonra imza atanlar için senetteki çıkıntı, kazıntı veya silintinin hiç göz önünde tutulmayacağı değil, değişmiş metnin esas teşkil edeceğine dikkat edilmelidir.

Buna karşın üzerinde tahrifat olan bir kambiyo senedindeki çıkıntı, kazıntı veya silinti ilgililerce onanmışsa ve onama senet metninde gösterilmişse, zaten TTK m. 748 hükmü uygulanmamaktadır. Anılan durumda izin ya da onay vermiş olan ilgililer, senedin değişiklikten sonraki şekli ile sorumludurlar.

Senet üzerindeki tahrifatın onanması için imza ya da paraf atılması şarttır⁶⁰. İlgililer bu değişikliğe baştan izin verebilecekleri gibi, sonradan da onay vermiş olabilirler⁶¹. Ayrıca belirtmek gerekir ki, her bir imza sahibinin tahrifata ilişkin onayı sadece kendisi için sonuç doğurmaktadır⁶².

Uygulamada sıklıkla, keşidecinin hamille görüşerek tedavüle daha önce çıkarmış olduğu bir senet üzerinde değişiklik yaptığına ve bu değişikliğin yanına da paraf attığına rastlanmaktadır. Örneğin bononun vadesinin ötelenmesi konusunda hamille anlaştıkları durumlarda keşideci vade gününde değişiklik yapmakta ve yanına da paraf atmaktadır. Ancak senette keşideci dışında başka imza sahipleri de varsa, senet ciro edilmişse, söz konusu değişiklik, izin ya da onayı olmayan diğer borçlulara, örneğin lehtara karşı ileri

⁶⁰ Yarg. 12 HD., T. 18.6.2013, E. 2013/13751, K. 2013/22808, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 207.maddesinde; ‘Senet-teki çıkıntı, kazıntı veya silinti ayrıca onanmamışsa, inkar halinde göz önünde tutulmaz. Bu tür çıkıntı, kazıntı veya silinti mahkemece senedin geçerliliğine ve anlamına etkili olacak nitelikte görülürse, senet kısmen veya tamamen hükümsüz sayılabilir’ hükmü yer almaktadır (1086 Sayılı HUMK 298. madde). Buna göre mevcut olan çıkıntı veya senet metni altındaki hak ve silinti, ayrıca tasdik edilmemiş ise inkar halinde yok hükmündedir. Senet üzerinde yapılan değişikliklerin geçerli olabilmesi için, düzenleyen tarafından imza ve paraf edilmek suretiyle onaylanması gerekir.”.

⁶¹ Öztan, s. 864.

⁶² Kıyasen bkz. TTK m. 650.2.

Birden çok keşideci varsa, değişikliğe her ikisinin de onay vermiş olması zorunludur. Yarg. 12 HD., T. 18.06.2013, E. 2013/13751, K. 2013/22808, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “Somut olayda takibe konu bonoda iki keşideci bulunup vade tarihindeki düzeltmede ise tek paraf bulunmaktadır. O halde mahkemece, yukarıda açıklanan ilkeler doğrultusunda dayanak bononun vade tarihindeki parafın itiraz eden borçluya ait olup olmadığı, ona ait değilse vadenin düzeltme önceki tarihi saptanarak itiraz edenin sorumlu olup olmadığı yönünden inceleme yapılması gerekirken eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir.”.

sürülemeyecektir⁶³. Böyle bir durumda müracaat hakkı kapsamında (değişikliğin yanında parafı bulunmayan) lehtara başvuran hamilin, senette keşidecinin parafı bulunuyor olsa bile, değişikliği lehtara karşı ileri sürebilmesi mümkün değildir. Anılan durumlarda “çek üzerindeki değişikliklerin keşideci tarafından paraf edildiği, paraf imzasına (keşideci tarafından) karşı çıkılmadığı, bu nedenle düzeltmelerin geçerli olduğu” yönündeki yaklaşım, yerinde değildir⁶⁴. Diğer bir deyişle keşidecinin sonradan yaptığı değişikliğe verdiği onay, değişiklikten önce senedi imzalamış olan diğer borçlular, cirantalar açısından kendiliğinden sonuç doğurmamaktadır⁶⁵.

Uygulamada tahrifatın yanında paraf bulunduğuna, ancak ilgili imza sahibinin söz konusu parafın kendisine ait olmadığı şeklindeki itirazına da sıklıkla rastlanmaktadır. Böyle durumlarda TTK m. 748’in uygulanıp uygu-

⁶³ Bu konuda bkz. **Baumbach**, Adolf/**Hefermehl**, Wolfgang/**Casper**, Matthias: Wechselgesetz, Scheckgesetz, Recht des Zahlungsverkehrs: mit AGB-Banken/Scheckbedingungen und einer Einführung in das Wertpapierrecht, 24. Baskı, Beck Verlag, München, s. 443.

Yarg. 12 HD., T. 22.04.2013, E. 2013/7163, K. 2013/15326, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “.. takip dayanağı çekin keşide tarihi, miktarı ve lehtar hanesindeki çizimlerin yanındaki paraf imzasının keşideciye ait olduğu konusunda uyumsuzluk yoktur. Ancak hakkında borçlu sıfatı ile takip yapılan çek lehtarı (ciranta) [nın]... anılan düzeltmelere ilişkin olarak herhangi bir kabul beyanı ve düzeltmelerde de paraf imzası yoktur. Bu durumda, takip konusu çekteki düzeltmeler, hakkında takip yapılan çek lehtarına ait olmamakla onun yönünden ağırlaştırıcı sonuçlar doğuran iş bu değişikliklerin adı geçen yönünden bağlayıcı hukuki bir sonuç doğurması da mümkün değildir.”.

⁶⁴ Yarg. 12 HD., T. 22.04.2013, E. 2013/7163, K. 2013/15326, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023).

⁶⁵ Yarg. 11. HD., T. 11.1.2016, E. 2015/14216, K. 2016/33, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “Mahkemece, duruşmalı olarak yapılan incelemeye göre; ihtiyati hacze konu hamiline düzenlenmiş tacir çekinin üzerinde yazılı ilk tarihin 31/05/2015 olduğu, bu tarihin üzerinin çizilerek altına bu kez 30/09/2015 tarihinin yazıldığı ve **keşideci tarafından paraflanmış olduğu**, çekin muhatap bankaya 06/10/2015 tarihinde ibraz edildiği ve karşılıksızdır işlemine tabi tutulduğu, çekin talebe konu edildiğinde arkasında itiraz eden cirosundan sonra olduğu ve onun imzasından sonra ihtiyati haciz talep eden ...’ın isim ve imzasının bulunduğu ve çekin bundan sonra bankaya ibraz edilmiş olduğu, ihtiyati hacze itiraz eden ile tarafından düzenlenen tutanakta çekin vade tarihinin 31/05/2015 olduğu ve’a bu tutanak karşılığında iade edildiği, **dolayısıyla itiraz edenin cirosundan sonra çekteki tarihin değiştirildiği**, ancak çekin hangi aşamada tarihinin değiştirildiğinin mevcut delil durumuna göre anlaşılamadığı, bu durumda itiraz edenin ciroladığı tarihte çekin üzerinde bulunan tarihin değiştirilmesinden sorumlu tutulamayacağı gerekçesiyle itirazının kabulüne ve ihtiyati haciz kararının ... yönünden kaldırılmasına karar verilmiştir... SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı, karşı taraf (alacaklı) vekilinin tüm temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA..”.

lanmayacağını belirlemek için ilkin onamanın geçerli olup olmadığı, diğer bir deyişle parafın ilgili borçluya ait olup olmadığı hususu saptanmalıdır⁶⁶. İnceleme sonucunda imza ya da parafın imza sahibine ait olmadığı anlaşıldığı takdirde, senedin değişiklik öncesi durumuna göre değerlendirme yapılmaktadır. Parafa itiraz edilmiş, ancak bilirkişi parafın kim tarafından atıldığını kesin olarak tespit edememişse, bu durum borçlu lehine yorumlanmakta ve parafın borçluya ait olmadığı kabul edilmektedir⁶⁷.

IV. TAHRİFATIN İLERİ SÜRÜLMESİ

A. Tahrifat Def'inin Hukuki Niteliği

Aşağıda ele alınacağı üzere senet metninde tahrifat yapılması, kural olarak senedin geçersizliğine ve kambiyo senedi niteliğini kaybetmesine yol açmamaktadır. İmzaların bağımsızlığı ilkesi uyarınca, tahrifattan sonra imza atmış olanların sorumluluğu, tahrifattan önce imza atmış ve tahrifat def'ini ileri sürmüş imza sahiplerinin taahhütlerinden bağımsızdır.

Söz konusu def'iyi sadece senetteki değişiklik sonucu kendi sorumluluğu ağırlaşmış olan borçlular ileri sürebilmektedir⁶⁸. Bu senet borçluları, senet metninde tahrifat yapıldığı, kendilerinin senede tahrifattan önce imza atmış oldukları ve bu nedenle ancak tahrifattan önceki metne göre sorumlu tutulabilecekleri def'ini⁶⁹ tüm ilgililere karşı ileri sürebilmektedirler⁷⁰. Borçlu söz konusu def'iyi ileri sürmedikçe, anılan husus resen dikkate alınamaz⁷¹.

⁶⁶ Yarg. 12 HD., T. 18.06.2013, E. 2013/13751, K. 2013/22808, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “Senet üzerinde yapılan değişikliklerin geçerli olabilmesi için, düzenleyen tarafından imza ve paraf edilmek suretiyle onaylanması gerekir. Bu şekilde yapılan imzaya veya parafa itiraz halinde, mahkemece yöntemince imza incelemesi yapılmalıdır. Düzeltmenin onaylı olmaması veya imzanın senedi düzenleyene ait olmadığına anlaşılmaması halinde, düzeltme yok hükmünde olup senedin düzeltme öncesi durumuna göre değerlendirme yapılır.”.

⁶⁷ Yarg. 12 HD., T. 12.09.2018, E. 2018/11789, K. 2018/7912, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023).

⁶⁸ HGK., T. 9.12.2021, E. 2017/2737, K. 2021/1640, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023).

⁶⁹ HGK., T. 09.12.2021, E. 2017/2737, K. 2021/1640, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “Senet metninde değişiklik hâlinde borçlunun sahip olduğu savunma imkânı, tahrif edilmiş senedin tamamen geçersiz olduğunun değil, kendisi bakımından senede ilişkin taahhütlerinin değişikliğe uğradığı oranda senedin geçersiz olduğunun def'i olarak ileri sürülebilmesidir.”.

⁷⁰ Öztan, s. 875.

⁷¹ Yarg. 12 HD., T. 12.02.2020, E. 2019/2825, K. 2020/1256: “Mahkemece tahrifata ilişkin bilirkişi tespitine dayalı olarak kendiliğinden gözetilen husus kamu düzenine ilişkin olmayıp, borçlu tarafından ileri sürülmedikçe mahkemece resen göz önüne alınamayacağı anlaşılmakla...”.

Tahrifat, mutlak def'i niteliğindedir⁷². Yargıtay, söz konusu def'inin senetteki taahhüdün hükümsüzlüğüne ilişkin def'ilerden olduğunu kabul etmektedir⁷³. Dolayısıyla borçlunun senedin eski halinden sorumlu olacağına ilişkin bu def'i, iyiniyetli hamile karşı da ileri sürülebilmektedir⁷⁴.

Senedi tahrifattan önce imzalamış olan senet borçlusunun senette tahrifat bulunduğu⁷⁵, bu nedenle kendisinin senedin eski haline göre sorumlu tutulabileceği iddiası, görülmekte olan bir davada def'i olarak ileri sürebileceği gibi, İİK m. 72 kapsamında borçlunun açacağı bir menfi tespit davasına da konu olabilmektedir⁷⁶.

⁷² Yarg. 12 HD., T. 13.02.2018, E. 2016/27907, K. 2018/1229, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): "... gerek doktrinde ve gerekse de uygulamada ... 'senet metninde sahtekarlık (tahrifat) yapılmış olması' ...vb. defiler senedin hükümsüzlüğüne yönelik olup her hamile (iyiniyetli olsa dahi) karşı ileri sürülebilen mutlak def'i olarak kabul edilmektedir. Bu nedenledir ki, borçlunun hamil/alacaklıya karşı senet metninde sahtekarlık (tahrifat) iddiası mutlak def'idir ve mahkemece bu iddia incelenmelidir. (Hukuk Genel Kurulunun 04.03.2015 gün ve 2013/19-1746 E., 2015/896 K.)".

⁷³ HGK., T. 06.07.2011, E. 2011/413, K. 2011/476, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023); HGK., T. 09.12.2021, E. 2017/2737, K. 2021/1640, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023); Uzunallı, 99.

Karş. senet metninden anlaşılan def'iler kısmında değerlendirme için **Ülgen/Helvaci/Kaya/Nomer Ertan**, s. 73.

Senette tahrifatın def'iler arasındaki yerine ilişkin görüşler hakkında bkz. **Cinbaş**, s. 152 vd.

⁷⁴ HGK., T. 09.12.2021, E. 2017/2737, K. 2021/1640, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): "Senedi değişiklikten önce imzalayan borçlular, kendileri bakımından senedin değişiklikten sonra artan miktar oranında geçersiz olduğunu hukuki görünüş ilkesi sonucu kendilerine kusur isnat edilemediği oranda iyi niyetli hamile karşı da ileri sürebileceklerdir."

Anılan durumda iyiniyetin korunmamasının, hamilin senet borçlularının taahhütlerini aşan bir talep hakkına sahip olmamasından kaynaklandığı hususunda bkz. **Kınacıoğlu**, s. 160.

⁷⁵ Tahrifat def'i, İİK m. 63 anlamında ise "senet metninden anlaşılan" itiraz sebebi niteliğinde olup; süresinde yapılmış bir itiraz ya da şikayetin kesinleşmesine kadar her aşamada ileri sürülebilir. Yarg. 12 HD., T. 21.03.2023, E. 2022/8854, K. 2023/1877, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023); Yarg. 12 HD., T. 11.12.2017, E. 2017/5503, K. 2017/15366, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023).

⁷⁶ Bu konuda bkz. **Öztan**, s. 875; **Bilgen**, Mahmut: "Kambiyo Senetlerinde Tahrifat (Değişiklik) Yapılması", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 11, Özel Sayı, 2009, s. 987.

Yarg. 11. HD., T. 11.04.2016, E. 2015/15440, K. 2016/3935, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): "Davacı vekili, müvekkilinin oğlunun 2009-2010 öğretim yılı servis ücreti için 1.400 TL tutarındaki bonoyu tanzim ederek davalı şirkete teminat amaçlı verdiğini, servis ücretleri ödendiği halde bononun davalıda kaldığını, bilahare cirolanıp diğer davalıya geçtiğini, davalı ...'in anılan bonoya dayalı olarak takip başlattığını, senet incelendiğinde üzerinde tahrifat yapılarak tutarının 14.008 TL'ye yükseltildiğini ve boş

Senette değişiklik yapılmış, ancak değişikliğin yanına keşideci tarafından atıldığı iddiası ile paraf atılmış olduğu durumlarda, keşideci dışındaki senet borçlusu da, parafın keşideciye ait olmadığını ve tahrifatın kendisini bağlamayacağını ileri sürebilir. Diğer bir deyişle, böyle durumlarda parafın keşideciye ait olmadığı hususuna, sadece keşideci değil, tahrifat yapıldığı ve senedi kendisinin tahrifattan önce imzalamış olduğu iddiasındaki diğer borçlular, örneğin lehtar veya ciranta da dayanabilmektedir⁷⁷. Diğer borçluların bunu ileri sürebilmeleri için, paraf sahibi olduğu iddia edilen keşidecinin itiraz etmiş olması şartı da aranmamaktadır⁷⁸.

B. İspat Yükü ve Tahrifatın Tespiti Hakkında

Senette tahrifat yapılması halinde ispat yükünün kimde olduğu hususunda Türk Ticaret Kanunu'nda bir açıklık bulunmamaktadır. Bu itibarla genel hükümler (Türk Medenî Kanunu m. 6 ve HMK m. 190) uygulama alanı bulmaktadır⁷⁹.

Senette tahrifat yapılmış olduğunu ve kendisinin senedin mevcut şekli ile sorumlu olmadığı def'ini ileri süren borçlu, "senette tahrifat yapılmış olduğu" konusunda ispat yükünü taşımaktadır⁸⁰.

kısımların doldurulduğu görüldüğünü, ... ileri sürerek 24.09.2009 keşide, 15.01.2012 vade tarihli, 14.008 TL bedelli bononun iptali ile bu bonodan dolayı borçlu olunmadığının tespitini, kötünîyet tazminatının tahsilini talep ve dava etmiştir."

⁷⁷ Konu, Yargıtay 12. Hukuk Dairesi'nin kararlarına konu olmuştur. Örneğin bkz. Yarg. 12 HD., T. 17.05.2022, E. 2021/13036, K. 2022/5905, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023); Yarg. 12 HD., T. 30.09.2019, E. 2018/10438, K. 2019/13716, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023); Yarg. 12 HD., T. 12.05.2014, E. 2014/11779, K. 2014/14069, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023). Yüksek Mahkeme, cirantanın keşidecinin parafının sahteliğini ileri sürebileceğini kabul etmiş; ancak buna dayanak olarak "senedin kambiyo senedini vasfını etkileyen bir husus olduğundan keşideci dışındaki tarafların da itirazda hukuki yararları bulunduğunu" ifade etmiştir. Gerçekten de örneğin keşide tarihinden önceki bir vadeyi içerdığı için tahrifattan önce kambiyo senedi niteliği taşımadığı halde, tahrifatla bu nitelik kazandırılmaya çalışılan senetler söz konusu olduğunda, düzeltmedeki keşideci parafının geçerliliği dolaylı olarak senedin kambiyo senedini de etkileyen nitelik taşımaktadır. Ancak senedin tahrifattan önce de geçerli olduğu durumlarda, değişikliğin yanında yer alan parafın sahte olup olmaması, senedin kambiyo senedi vasfını etkileyen bir gerekçe olarak gösterilemez. Keşidecinin parafına itiraz eden ciranta, aslında paraf atmış olan keşidecinin imzasından sorumlu olmadığını değil, paraf geçersiz olduğu için kendisinin senedin yeni halinden sorumlu tutulmayacağını iddia etmektedir. Bu itibarla senetteki taahhüdün geçersizliğine ilişkin def'ilerin sadece def'i sahibi tarafından ileri sürülebileceğine ilişkin kurala da herhangi bir aykırılık söz konusu değildir.

⁷⁸ Yarg. 12 HD., T. 02.11.2021, E. 2021/6329, K. 2021/9560, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023).

⁷⁹ Kınacıoğlu, s. 161.

⁸⁰ Bernasconi, s. 2489; Kuhn, s. 2954; Öztan, s. 870; Kendigelen/Kırca, s. 201.

Senette tahrifat, her tür kanıtla ispatlanabilmektedir; zira söz konusu fiil aynı zamanda bir haksız fiil niteliğindedir⁸¹. Bu nedenle tahrifat iddiasının ispatlanabilmesi amacıyla tanık dinletilebileceği kabul edilmektedir⁸².

Senetteki tahrifatın mutlaka bilirkişi⁸³ tarafından tespit edilmesi zorunludur⁸⁴. Tahrifatın çıplak gözle anlaşılabilirdiği durumlarda dahi bilirkişi incelemesi yapılmalıdır; zira söz konusu iddia, HMK m. 266 gereğince, çözümlü özel ve teknik bilgiyi gerektiren bir husus olarak kabul edilmektedir⁸⁵. İncelemenin mutlaka orijinal senet üzerinden yapılması gerekmekte olup; fotokopi üzerinden bilirkişi incelemesi yapılması mümkün değildir⁸⁶.

Senette tahrifat yapılmış olduğu ispatlandıktan sonra ise, borçlunun senedi tahrifattan önce mi yoksa sonra mı imzaladığı hususunun ortaya konması gereklidir. Bu aşamada sorulması gereken soru şudur: Tahrifat def'ini ileri süren borçlunun senedi tahrifat yapılmasından önce imzalamış olduğunu kendisinin mi ispatlaması gerekir, yoksa bu hususu hamil (alacaklı) mi ispatlamalıdır?

HGK., T. 09.12.2021, E. 2017/2737, K. 2021/1640, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “*Bu hususta ispat yükü davacı tarafta olup, bonoda yazılı meblağın değiştirildiği iddiası davacı tarafça ispat edilememiştir.*”.

Yarg. 11. HD., T. 17.09.2015, E. 2014/12408, K. 2015/9392, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “*Mahkemece, toplanan kanıtlar ve bilirkişi raporuna göre, davaya konu 20.11.2007 tanzim 30.12.2008 vade tarihli 95.000,00 TL. bedelli bonodaki imzanın davacının eli mahsulü olduğu, senet üzerinde fiziki, kimyasal silinti, kazıntı ve ilave yapıldığını gösterir herhangi bir bulguya rastlanmadığı, bonoda tahrifat yapıldığı veya sahtecilik yapıldığı hususunun davacı tarafça ispatlanamadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.... Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı, davacı vekilinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA*”...

⁸¹ Domaniç, s. 391.

⁸² Kendigelen/Kırca, s. 201; Öztan, s. 870; Domaniç, s. 391.

⁸³ “İncelemenin ‘gelişmiş ve donanımlı laboratuvarlardan’ istenmesi gerektiği hususunda bkz. Yarg. 12 HD., T. 21.03.2023, E. 2022/8854, K. 2023/1877, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023). Ayrıca bkz. Yarg. 12 HD., T. 16.03.2023, E. 2022/8718, K. 2023/1738, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “... tahrifat iddiası hakkındaki Adli Tıp Kurumunun raporunun yeterli olduğu, başka bir heyetten yada üniversiteden rapor alınması zorunlu olmadığı gerekçesi ile borçluların istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir.”.

⁸⁴ Tahrifata ilişkin olarak sahtecilik iddiası nedeniyle aynı zamanda bir ceza davası da açılmışsa, bunun bekletici mesele yapılması gerektiği hususunda bkz. HGK., T. 05.05.2010, E. 2010/74, K. 2010/243, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023).

⁸⁵ Yarg. 12 HD., T. 05.10.2017, E. 2017/5758, K. 2017/11995, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023); Yarg. 12 HD., T. 19.06.2018, E. 2017/3626, K. 2018/6308, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023); Yarg. 12 HD., T. 17.05.2022, E. 2021/13036, K. 2022/5905, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023).

⁸⁶ Bkz. Öztan, s. 870.

Öğretide, aksi alacaklı tarafından ispat edilmedikçe senet borçlusunun senedi tahrifattan önce imzalamış sayılması gerektiği kabul edilmektedir. Diğer bir deyişle borçlunun senedi “tahrifattan sonra” imzaladığını, bu itibarla senedin yeni şeklinden sorumlu olduğunu ispat yükünün alacaklıda (hamilde) olduğu savunulmaktadır⁸⁷.

Ancak mehzaz İsviçre hukukunda karine, borçlunun senedi tahrifattan sonra imzalamış olduğu yönündedir. Bizim de katıldığımız bu görüşe göre, borçlunun senedi tahrifattan önce imzalamış olduğunu kendisinin ispatlaması gerektiği, anılan konuda ispat yükünün alacaklıda değil borçluda olduğu kabul edilmektedir⁸⁸.

Üstelik konu, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nda da tartışılmış ve senedi tahrifattan önce imzaladığı konusundaki ispat yükünün senedi ödemekten kaçınan borçluda olduğu yönünde hüküm kurulmuştur. HGK., T. 27.04.2011, E. 2011/6, K. 2011/236 sayılı kararda:

“... Hukuk Genel Kurulu’nda yapılan görüşmeler sırasında öncelikle ispat külfeti üzerinde durulmuş; yerel mahkemece dava konusu çekteki tahrifat iddiasının ispat külfetinin davalı bankaya yüklenildiği, oysa ispat külfetinin davacı ciranta da olduğu hususu oyçokluğu ile benimsenmiştir.

Hal böyle olunca öncelikle “ispat yükü” kavramı üzerinde durulmalıdır:

Hakim, davada hangi vakıaların ispat edilmesi gerektiğini tespit ettikten sonra, bu vakıaların kimin tarafından ispat edilmesi gerektiği sorusu ile karşılaşır, buna ispat yükü denir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunun “ispat yükü” başlıklı 6. maddesi “Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür” hükmünü içermekte olup; bir vakıadan lehine haklar çıkaran taraf, o vakıayı ispat etmelidir.

Diğer taraftan normal bir duruma dayanan tarafın, bu iddiasını ispat etmesi gerekmez; ispat yükü bu normal durumun aksini iddia eden tarafa düşer.

Yukarıda yapılan açıklamalara göre somut olay değerlendirildiğinde:

Davacı, dava konusu çekin davalılardan ... tarafından kendisine ciro edildiği, ... davalılardan ...’in ..davaya konu çeki ise tahrif ederek keşide

⁸⁷ Öztan, s. 870; Kendigelen/Kırca, s. 201. Ayrıca Alman hukukunda bu görüş için bkz. Baumbach/Hefermehl/Casper, s. 444; Bülow, Peter: Wechselgesetz, Scheckgesetz: mit AGB-Sparkassen, AGB-Banken und AGB-Postbank und Scheckbedingungen, 5. Baskı, Beck, München 2013, s. 332.

⁸⁸ Bernasconi, s. 2489; Schwaibold, s. 1210; Jäggi/Druey/von Greyerz, s. 168.

tarihini 22.06.2007 olarak değiştirip, çekin bedelini de 27.500,00.-TL'ye yükselttiği iddiasıyla eldeki davayı açmıştır.

... Diğer taraftan, çek üzerinde tarih ve bedel üzerindeki değişiklikler yanında parafların yer almakta; **bu parafların keşideciye ait olmadığı, davacının cirosundan sonraki ciranta tarafından yapıldığı, hamilin kötünietli olduğu** davacı tarafından **ileri sürülmektedir. Bu iddianın niteliği itibariyle ispat yükü davacıdadır.**

Hal böyle olunca, **davacı** dava konusu çekte yapılan düzeltmelerdeki parafların keşideciye ait olmadığını, bu düzeltme ve parafların **kendi cirosundan sonra yapıldığını** ve hamilin kötünietli olduğunu **ispatlamalıdır.**

Yerel mahkemece, yukarıda belirtilen maddi ve hukuki olgular dikkate alınmadan, ispat külfetinin tayininde yanılığa düşülerek yazılı şekilde hüküm kurulmasında isabet görülmemiştir. Bu nedenle, direnme kararının yukarıda açıklanan değişik gerekçelerle bozulması gerekmektedir.” şeklinde hükmedilmiştir.

Bu itibarla ilkin borçlu, tahrifatın var olduğunu iddia etmekte, bilirkişi incelemesi sonucunda da bu durum açıklığa kavuşturulmaktadır. Borçlu, ayrıca kendisinin senedi tahrifattan önce imzalamış olduğunu da ortaya koymak zorundadır.

Gerçekten de bir ciranta ya da avalistin senedi tahrifattan önce mi yoksa sonra mı imzalamış olduğunun ispat edilmesi aşamasında, bu ispat yükünü alacaklıya (hamile) yıkmak gerçekçi bir tercih olmayacaktır⁸⁹. Senet borçlusunun senedi imzaladığı tarihteki senet içeriğine ilişkin senet fotokopisi ya da senedi devraldığı temel ilişkiye konu olan sözleşme ya da belgeler borçlunun elinde olduğundan, alacaklıya (hamile) oranla borçlunun ispat imkanı da daha geniştir⁹⁰.

Borçlu, senede tahrifattan önce imza attığını ispatlamak amacıyla senedin değişiklikten önceki şeklini gösterir fotokopi⁹¹, ticari defterler, senedin düzenlenmesine ya da ciro edilmesine temel teşkil eden fatura, sözleşme, ihtar ve yazışmalardan yararlanabilir⁹².

İspat yükü dağılımında hamile (alacaklıya) düşen tek husus ise: başvurduğu borçlunun -somut olayda şartları varsa- senede onay vermiş oldu-

⁸⁹ Jäggi/Druey/von Greyerz, s. 167.

⁹⁰ Ayrıca bkz. HMK m. 190.1: “İspat yükü, kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakiya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkaran tarafa aittir.”

⁹¹ Jäggi/Druey/von Greyerz, s. 167.

⁹² Jäggi/Druey/von Greyerz, s. 167; Domaniç, s. 391; Çamoğlu, Kıymetli Evrak, s. 33.

ğunu ispat etme yüküdür. Hamil, borçlunun senede onay vermiş olduğunu ispat ederse, senedin değişmiş halinden sorumlu tutulabilmesini sağlayabilecektir⁹³.

V. TAHRİFATIN SONUÇLARI

A. Tahrif Edilmiş Olmasının Senedin Kambyo Senedi Niteliğini Etkilememesi

Geçerli bir kambyo senedi üzerinde tahrifat yapılmış olması, senedin geçerlilik unsurlarını ortadan kaldırmadıkça⁹⁴, senedin kambyo senedi niteliğini etkilememektedir⁹⁵. Dolayısıyla tahrifata uğramış bir kambyo senedi de, kambyo senetlerine mahsus takip yoluna konu edilebilmektedir⁹⁶.

Buna karşın tahrifatla beraber senedin geçerlilik unsurları ortadan kalkmışsa, senet kambyo senedi niteliğini de kaybedeceğinden TTK m. 748 uygulanamamaktadır.

B. Senet Borçlularının Senedi Tahrifattan Önce İmzalamış Olup Olmamalarına Göre Farklı Sorumluluk Esaslarına Tabi Tutulmaları

TTK m. 748 hükmüne göre: tahrifat halinde, değişiklikten sonra senet üzerine imza koymuş olan kişiler, değişmiş metne göre sorumlu olmaktadırlar. Hüküm, imzaların bağımsızlığı ilkesinin sonucudur⁹⁷.

⁹³ Bkz. Öztan, s. 870.

⁹⁴ Yarg. 12. HD., T. 26.10.2009, E. 2009/12512, K. 2009/20430, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): "...Takip dayanağı 10.04.2008 tanzim tarihli ve 10.000 YTL bedelli bononun vade tarihinin 30.06.2009 iken 30.06.2008 olarak değiştirildiği yapılan bilirkisi incelenmesinden anlaşılmaktadır. Dayanak bononun yıl hanesinin 9 rakamının 8 olarak değiştirilmesi, kambyo senedi niteliğini etkileyen bir değişiklik olmayıp, takibe gerçek vade tarihi olan 30.06.2009 olarak devam edilmesi gerekir. Bu nedenle mahkemece işlemiş faizin 30.06.2009 vade tarihinden hesaplanmak suretiyle sonuca gidilmesi gerekirken yazılı şekilde takibin iptaline karar verilmesi isabetsizdir."

⁹⁵ HGK., T. 16.10.2018, E. 2017/2735, K. 2018/1443, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): "...dava konusu çekin keşide tarihinde tahrifat yapılmış olması çekin tahrifattan önceki haliyle değerlendirilmesi gerektiği sonucunu doğurur, ancak kambyo senedi niteliğini kaybettirmez." Aynı yönde bkz. Yarg. 12 HD., T. 28.06.2021, E. 2021/4490, K. 2021/6988, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023).

⁹⁶ Yarg. 12 HD., T. 29.04.2021, E. 2021/2668, K. 2021/4693, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): "Takip dayanağı bononun vade tarihinde tahrifat yapılması, kambyo vasfını etkilemiyorsa takibin iptalini gerektirmez."

⁹⁷ Pulaşlı, Hasan: Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, 7. Baskı, Adalet, Ankara 2019, s. 120; Bernasconi, s. 2487; Poroy/Tekinalp, s. 260; HGK., T. 19.12.2019, E. 2017/131,

Tahrifat, değişiklikten önce imza atmış olan kişilere karşı ileri sürüle-memektedir⁹⁸. Yargıtay'ın ifadesiyle: “*senedin tahrifat ile büründüğü yeni hâl, o senedi tahrifattan önce imza etmiş olanlar bakımından yok hükmün-dedir; bağlayıcı değildir*”⁹⁹. Bu nedenle değişiklikten önce imzasını koyanlar ancak eski metne göre sorumlu olmaktadır¹⁰⁰.

Tahrifat senet bedelinde ise, tahrifattan önce imzalamış olanlar önceki bedele göre, sonra imzalamış olanlar ise sonraki bedele göre ödeme yap-makla yükümlüdürler. Örneğin bedelin “4.000.000” TL olarak gösterildiği bir senette, bedelin rakamla yazıldığı bölümde “4” rakamının önüne “5” rakamı getirilmek suretiyle ekleme yapıldığı, bedelin el yazısı ile yazıldığı bölüme ise “ellidörtmilyon” yazıldığı bir örnekte: senedi tahrifattan önce imzalayanlar 4.000.000 TL üzerinden, sonra imzalayanlar ise 54.000.000 TL üzerinden sorumlu tutulmaktadır¹⁰¹.

K. 2019/1395, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023); Yarg. 12. HD., T. 18.06.2013, E. 2013/13751, K. 2013/22808, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023). Karş. bu durumun imzaların bağımsızlığı ilkesi ile doğrudan ilgisi bulunmadığı görüşü için bkz. **Öztan**, s. 862.

⁹⁸ Değişiklikten önce imzalamış olanlara sonraki durumun ileri sürülememesinin nedeni-nin, değişikliğin onların hakimiyet alanından kaynaklanmıyor olması olduğu hususunda bkz. **Kendigelen/Kırca**, s. 100.

⁹⁹ HGK., T. 19.12.2019, E. 2017/131, K. 2019/1395, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023); aynı yönde bkz. HGK., T. 07.04.2004, E. 2004/19-118, K. 2004/205, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023).

¹⁰⁰ Yarg. 19. HD., T. 18.10.2016, E. 2016/2316, K. 2016/13431, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023).

Bir başka örnek için bkz. Yarg. 12 HD., T. 08.05.2007, E. 2007/6924, K. 2007/9354, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “*Adli Tıp Kurumu Fizik İhtisas Dairesi'nin dü-zenlediği 01.02.2006 tarihli rapor içeriğine göre takip dayanağı bononun tanzimi sıra-sında (miktarın yazı ve rakamla “2.450.000.000 TL- iki milyar dört yüzelli milyon” ola-rak yazılmış iken, daha sonra rakamların başına (1), yazıların baş tarafına ise (on) ya-zısının ilave edilmesi suretiyle) bedel bölümünün 12.450.000.000 TL'ye dönüştürüldü-ğünün belirlendiği anlaşılmıştır. Bu durumda mahkemece bononun düzeltilmeden önceki miktarı olan 2.450.000.000 TL ile bu bölüme isabet edecek eklentiler de hesaplanıp bunlara hasren takibin devamına karar verilmesi gerekirken takibin tümünden iptali yö-nünde hüküm tesisi isabetsizdir.*”.

¹⁰¹ Senet bedeli açısından senetteki borçlular arasında farklılık oluşması, müracaat hakkının kullanılması aşamasına ilişkin olarak da sonuç doğurmaktadır. Senet bedelinin 4.000.000 TL iken 54.000.000 TL şeklinde değiştirilmesi örneğinde, hamil tahrifattan önce imzalamış olan borçluya karşı müracaat hakkını 4.000.000 TL bedel üzerinden kullanabilecektir. Ancak böyle bir durumda ödeme yapılmasına rağmen senedin mür-aat borçlusuna teslimi söz konusu olmamaktadır. Bu aşamada kısmi ödeme halinde makbuz isteme hakkına ilişkin TTK 709.3 hükmü uygulama alanı bulmakta, ödeme yapan müracaat borçlusu senedin kendisine teslimini değil, bu ödemenin senet üzerine

Bonoda vade tarihine ilişkin¹⁰² tahrifatın¹⁰³ en önemli sonucu ise, her iki tarihe göre (tahrifattan önceki vade tarihine ve tahrifattan sonraki vade tarihine göre) ayrı ayrı ibraz ve protesto zorunluluğunun ortaya çıkmasıdır¹⁰⁴. Diğer bir deyişle tahrifattan önce bonoyu imzalamış olanlar için önceki tarih temel alınarak ibraz yapılması ve protesto çekilmesi, tahrifattan sonra imzalamış olanlara müracaat edilebilmesi için ise, tahrifattan sonraki tarih temel alınarak yeniden ibraz yapılması ve ikinci defa protesto çekilmesi gerekmektedir¹⁰⁵. Eğer bonodaki yeni (tahrif edilmiş) vade tarihi dikkate alınarak sadece bir ibraz ve protesto işlemi yapılmışsa, bu durumda değişiklikten önceki vade tarihine göre imza atmış olanlar açısından ibraz süresinde yapılmamış ve protesto süresinde çekilmemiş olacağından, onlara karşı müracaat hakkı düşmektedir. Bu durumda, tahrifattan önce imzalamış olanlar, kendileri açısından geçerli sürede bononun ibraz edilmemiş ve protesto çekilmemiş olduğu gerekçesiyle ödemedi kaçınabilmektedirler.

Eğer çek söz konusuysa ve keşide tarihinde tahrifat yapılmışsa, tahrifattan önceki keşide tarihine göre hesaplanacak ibraz süresinin geçip geçmediği önem taşımaktadır. Çek (tahrifat ile değiştirilmiş yeni tarih dikkate alınarak hesaplanan ibraz süresi içinde, ancak) tahrifattan önceki tarihe göre hesaplanan ibraz süresi geçirildikten sonra muhatap bankaya ibraz edilmişse, bu durumda tahrifattan önce imzalamış olan borçlulara karşı kambyo senetlerine mahsus takip yolu izlenemeyecek, takip iptal edilecektir¹⁰⁶.

yazılmasını ve kendisine bir makbuz verilmesini talep edebilmektedir. Böylelikle hamil ödenmemiş olan senet bedeli (örnekte 50.000.000 TL) için senedi tahrifattan sonra imzalamış olan müracaat borçlularına senetle başvurabilmektedir. Bu konudaki açıklamalar için bkz. **Baumbach/Hefermehl/Casper**, s. 442; **Kınacioğlu**, s. 158; **Öztan**, s. 866.

¹⁰² Vade tarihinin keşide tarihi temel alarak hesaplandığı vadelerde, keşide tarihinde yapılan tahrifat da benzer sonuçlara yol açacaktır. **Öztan**, s. 868.

¹⁰³ Uygulamada vade tarihinde tahrifat yapılmasına özellikle hakkı koruyucu işlem için uyulması gereken sürelerin kaçırıldığı durumlarda rastlandığı hususunda bkz. **Erdem**, s. 63.

¹⁰⁴ Ödeme yerinin değişmesi halinde de birden çok protesto çekilmesi gerekeceği görüşü için bkz. **Öztan**, s. 868; **Baumbach/Hefermehl/Casper**, s. 443; anılan durumda ikinci protestoya gerek olmadığı görüşü için bkz. **Cinbaş**, s. 242.

¹⁰⁵ **Bernasconi**, s. 2488; **Poroy/Tekinalp**, s. 261; **Ülgen/Helvaci/Kaya/Nomer Ertan**, s. 171; **Kendigelen/Kırca**, s. 201.

¹⁰⁶ Yarg. 19. HD., T. 23.12.2014, E. 2014/13720, K. 2014/18602, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): "... çekin keşide tarihinin, ilk düzenlendiğinde 29.03.2012 olarak yazılıp, sonradan farklı kalemle 29.08.2012 durumuna dönüştürülmüş olduğunun belirlendiği, icra hukuk mahkemesince, on günlük çek ibraz süresinin 09.04.2012'de bittiği ve bu süre geçtikten sonra çek muhataba ibraz edildiğinden kambyo senetlerine özgü icra takibi yapılması mümkün olmadığından davacılar bakımından takibin iptal edilmiş

Buna karşın keşide tarihinde tahrifat yapılmış bir çekte hakkı koruyucu işlemler tahrifat öncesindeki tarihler temel alındığında dahi süresinde yapılmış sayılabilir ise, tahrifattan önce imzalamış olan borçlulara karşı takip devam etmektedir¹⁰⁷.

C. Bedeli Gösteren Rakamda Tahrifat Yapıldığı Durumlarda TTK m. 676'nın Uygulanamaması

TTK m. 676 hükmü, senet bedelinin senette birden çok kez gösterildiği ve bunlar arasında uyumsuzluk bulunduğu durumlarda, söz konusu bedellerden hangisinin temel alınacağına ilişkindir¹⁰⁸. Senet metninde tahrifat yapılmış olmasının bir diğer sonucu da, anılan hükmün uygulanmasını engellemesidir. Şöyle ki: senet bedelinin rakamla gösterildiği kısımda tahrifat söz konusu ise, bu durumda anılan hüküm uygulanmamaktadır. Kanun'da yer almayan bu sınırlama, Yargıtay kararları ile kabul edilmiştir¹⁰⁹. Anılan durumlarda yazı ile yazılan bedel dikkate alınmamakta, tahrifattan önce imza atmış olanlar senette (rakamlı kısımda) tahrifattan önce yazılmış bedele göre takip edilmektedirler¹¹⁰.

olduğu, 6102 sayılı TTK'nın 748. maddesinde "Bir poliçe metni değiştirildiği takdirde, değiştirmeden sonra poliçe üzerine imza koymuş olan kişiler, değişmiş metne ve ondan önce imzasını koyanlar ise eski metne göre sorumlu olurlar." hükmü bulunduğu gerekçeleriyle, davanın kabulü ile, davacıların dava konusu çek nedeniyle davalılara borçlu olmadığının tespitine, ... karar verilmiş, ... onanmasına..".

¹⁰⁷ Yarg. 12. HD., T. 08.05.2007, E. 2007/7575, K. 2007/9416, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): "... çekin keşide tarihinin başlangıçta 03.04.2006 olarak yazıldığı halde bunun tahrif edilerek 05.04.2006'ya dönüştürüldüğü Adli Tıp raporuyla saptanmış ise de, çekin 03.04.2006 tarihinde muhatap bankaya ibraz edildiği gözetildiğinde anılan düzeltmenin sonuca etkisinin bulunmadığı görülmektedir. O halde, sözü edilen çek için şikayetin reddi yerine takibin tümünden iptali isabetsizdir."

¹⁰⁸ "(1) Poliçe bedeli hem yazı hem de rakamla gösterilip de iki bedel arasında fark bulunursa, yazı ile gösterilen bedel üstün tutulur. (2) Poliçe bedeli yalnız yazıyla veya yalnız rakamla birden çok gösterilmiş olup da bedeller arasında fark bulunursa, en az olan bedel geçerli sayılır."

¹⁰⁹ HGK., T. 10.3.2022, E. 2018/43 K. 2022/300, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023); Yarg. 12. HD., T. 22.03.2007, E. 2007/2420, K. 2007/5447; Yarg. 19. HD., T. 18.10.2016, E. 2016/2316, K. 2016/13431, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023); Yarg. 11. HD., T. 08.02.2022, E. 2020/7861, K. 2022/895, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023).

¹¹⁰ Yarg. 12 HD., T. 23.03.2007, E. 2007/2903, K. 2007/5521, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): "TTK. 690. maddesi göndermesi ile bonolar hakkında da uygulanması gereken aynı kanunun 588/1. maddesi gereğince bono bedeli hem yazı hem de rakamla gösterilip de iki bedel arasında fark bulunursa yazıyla gösterilen bedele itibar olunur. Ancak bu kural rakam ile değer bildirilen bölümde tahrifat yapılmaması halinde

D. Sebepsiz Zenginleşmeye Dayanılıp Dayanılmayacağı Hususuna İlişkin Olarak

Yukarıda belirtildiği gibi, kambiyo senedinde tahrifat yapılması, senedin geçerlilik unsurlarının ortadan kalkmaması şartıyla, senedin geçersizliğine ve kambiyo senedi niteliğini kaybetmesine yol açmamaktadır. Bu nedenle böyle bir senede dayalı olarak TTK m. 732 uyarınca sebepsiz zenginleşme talebinde bulunulabilmesi mümkündür. Nitekim Yargıtay'ın yeni tarihli kararları da, tahrif edilmiş kambiyo senedinin sebepsiz zenginleşme davasına konu olabileceğini belirtmektedir¹¹¹.

Bununla beraber belirtmek gerekir ki: Yargıtay'ın üzerinde tahrifat yapılmış kambiyo senedine dayalı olarak sebepsiz zenginleşme talebinde bulunulamayacağı sonucuna ulaşan bazı kararları da bulunmaktadır¹¹². Ancak

uygulanır. Borçlu tarafından takip dayanağı bononun anlaşmaya aykırı doldurulduğu bononun rakamla miktar kısmının 1.000.000.000 TL iken 6.000.000.000 TL'ye dönüştürüldüğü iddia edilmiş, mahkemece yapılan inceleme sonucunda miktar kısmının 5.000.000.000 TL iken 6.000.000.000 TL'ye dönüştürüldüğü tesbit edilmiş olmakla bu durumda tahrifatsız kalan 5.000.000.000 TL üzerinden alacaklının takibi yapmasında usulsüzlük bulunmadığından mahkemece bu miktar üzerinden takibin devamına karar vermek gerekirken vadede rakamla yazı arasında fark bulunması halinde yazılı kısma itibar edileceği gerekçe yapılarak itirazın reddine karar verilmesi isabetsizdir.”

¹¹¹ HGK., T. 13.6.2018, E. 2017/1630, K. 2018/1186, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “Hukuk Genel Kurulunda yapılan görüşmeler sırasında ... eTTK 644. maddeye göre açılan sebepsiz zenginleşme davasının dinlenebilmesi için kambiyo senedi niteliğinin korunması gerektiği, dava konusun çekin tahrifat yapılmış olması ve süresinde de ibraz edilmemiş olması nedeniyle çek vafını yitirdiğinden bu maddeye dayalı olarak dava açılmayacağı, mahkeme kararının doğru olduğu yönünde görüş ileri sürülmüş ise de, bu görüş yukarıda açıklanan nedenlerle Kurul çoğunluğunca benimsenmemiştir.”

Yarg. 19. HD., T. 06.02.2019, E. 2016/19638, K. 2019/663, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “Dava, çekten kaynaklanan takibe yönelik itirazın iptali istemine ilişkindir. Davalının keşide tarihi altında bulunan imzanın kendisine ait olmadığı yönündeki savunması üzerine mahkemece yapılan araştırma sonucunda imzanın davalı eli ürünü olmadığı tespit edilmiştir. Bu durumda keşide tarihinde tahrifat yapıldığı belli olmakla birlikte belge tümüyle geçersiz hale gelmez, tahrifat öncesi tarihe itibar edilerek değerlendirme yapılması gerekmektedir. Çekteki tahrifat öncesi tarih 27.06.2012 olduğuna göre çek süresinde ibraz edilmemiş kambiyo senetleri hükümlerine tabi olur ve TTK 732. maddesine göre davacı sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre alacak talebinde bulunabilir.”

¹¹² Çeke ilişkin Yarg. 11. HD., T. 11.05.2015, E. 2015/4970, K. 2015/6703, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023): “Somut uyuşmazlıkta isteme dayanak yapılan çekin keşide tarihinde ayı gösteren “5” rakamının sürşarj (düzeltme) yoluyla “8” rakamına dönüştürülerek tahrifat yapıldığı Antalya 4. İcra Hukuk Mahkemesi'nin 2011/915 Esas sayılı dosyasına ibraz edilen grafolog bilirkişi raporunda belirtilmiş, anılan mahkemece de bu rapor doğrultusunda takibin iptaline karar verilmiştir. Dolayısıyla ortada görünüşte

söz konusu kararlarda sebepsiz zenginleşme talebinde bulunulamayacağı sonucuna senetteki keşide (ya da ödeme) tarihinde tahrifat yapılmış olduğu gerekçesine değil, “senedin kambiyo senedi niteliğini haiz olmadığı” gerekçesine dayanılarak ulaşılmıştır. Bu aşamada sebepsiz zenginleşme davası açılabilmesi için öncelikle tahrifattan önce senedin geçerli bir kambiyo senedi olup olmadığı hususu incelenmelidir.

Örneğin eğer bonoda vade tarihi keşide tarihinden önceki bir tarih olarak belirlenmiş ve sonra tahrifat yapılarak vade tarihi keşide tarihinden sonraki bir tarihle değiştirilmişse, bu durumda tahrifattan önce zaten geçerli bir kambiyo senedi bulunmamaktadır. Bu itibarla böyle bir senedin “kambiyo senedi niteliği bulunmadığı” gerekçesiyle sebepsiz zenginleşme hükmüne tabi olmayacağı şeklindeki yaklaşım tutarlıdır. Bununla beraber, tahrifattan önce de senet geçerli bir kambiyo senedi niteliği taşımasına rağmen, sırf tahrifat yapıldığı gerekçesiyle sebepsiz zenginleşme davasının açılmayacağı sonucunu kabule imkan bulunmadığı görüşündeyiz. Bu yöndeki bir yaklaşım Yargıtay’ın yukarıda sözü edilen ve tahrifatın senedin kambiyo senedi niteliğini ortadan kaldırmadığına ilişkin kararları ile de uyumlu olacaktır.

SONUÇ

TTK 748 hükmünün uygulanma şartları büyük ölçüde Yargıtay kararları ile şekillenmiştir; bu kararlara göre senette değişiklik yapıldığı her durumda anılan hüküm uygulanmamaktadır.

Hükmün uygulanabilmesi için üzerinde değişiklik yapılan kambiyo senedinin tahrifattan önce geçerli olması şarttır. Senet geçersiz şekilde teda-

tahrif edilmiş bir çek bulunduğundan bu çeki istinaden 6762 sayılı TTK’nın 644’üncü (6102 sayılı TTK’nın 732’nci) maddesi gereğince sebepsiz zenginleşme davası açılması mümkün değildir.”. Anılan kararda açık olmamakla beraber takibin iptaline karar verilmiş olması, tahrifattan önceki keşide tarihine göre ibraz süresinin geçmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Çekin süresinde ibraz edilmemiş olması kambiyo senetlerine mahsus takip yoluna başvurulmasına engel ise de, tespit edilen önceki tarihe göre geçerli olan (ancak süresinde ibraz edilmemiş) çekin, “üzerinde tahrifat olduğu gerekçesiyle” sebepsiz zenginleşme davasına konu edilemeyeceği görüşüne katılabilmeye olanak yoktur. Nitekim karşı oy yazısında da: “Somut olayda dava konusu çekin 08.05.2011 tarihinde düzenlendiği konusunda ihtilaf yoktur. Dolayısıyla, mahkemece bu hususun çekin geçerliliğine etkili bulunmamasında bir taktir hatası bulunmamaktadır. Bu nedenle, Dairemiz çoğunluğunun bu çeki istinaden sebepsiz zenginleşme davası açılmasına ilişkin bozma gerekçesine katılmıyoruz” şeklinde görüş bildirilmiştir.

Aynı gerekçeyle benzer yöndeki Yarg. 11. HD., T. 16.01.2018, E. 2016/6885, K. 2018/317 kararına da katılabilmeye olanak bulunmamaktadır, (Lexpera, Erişim Tarihi: 29.10.2023).

vüle çıkarıldıktan sonra geçersizliğin fark edilmesi ve zorunlu unsurlarda değişiklik (ya da ekleme) yapılarak senedin baştan beri geçerli olduğu şeklinde bir izlenim yaratılmaya çalışılması halinde, TTK m. 748 hükmü uygulanamaz. Hüküm, senetteki imzalarda yapılan tahrifata ya da yetkisiz kişi tarafından atılan sahte imzalara da uygulanmamaktadır.

Tahrifat sonucunda senedin geçerliliği ortadan kalkmışsa, senedin zıyayı ve iptali gündeme gelmektedir.

Bir kambiyo senedinde tahrifat yapıldığı, ancak bunun onanmadığı durumlarda, HMK m. 207.1'deki "senetteki çıkıntı, kazıntı veya silintinin inkâr hâlinde göz önünde tutulmayacağı" hükmü, TTK m. 748 açısından dikkatlice değerlendirilmelidir. Buna göre: tahrifat onanmamışsa "tahrifatın göz önünde bulundurulmayacağı" şeklindeki düzenleme tüm ilgililer için değil, sadece kambiyo senedine tahrifattan önce imza atanlar için kabul edilmelidir.

Yargıtay, tahrifat def'inin senetteki taahhüdün hükümsüzlüğüne yönelik mutlak def'ilerden olduğunu ve iyiniyetli hamile karşı da ileri sürülebileceğini kabul etmektedir.

Senette tahrifat yapılmış olduğunu ileri süren borçlu, bu hususu ispatla yükümlüdür. Borçlunun senedi tahrifattan önce mi yoksa sonra mı imzaladığını ispat yükünün kimde olduğu hususunda ise farklı yaklaşımlar vardır. Alman öğretisinde, aksi alacaklı tarafından ispat edilmedikçe senet borçlusunun senedi tahrifattan önce imzalamış sayılması gerektiği kabul edilmektedir. Mehaz İsviçre hukukundaki yaklaşım ise: borçlunun senedi tahrifattan sonra imzalamış olduğu karinesini kabul etmektedir. Bizim de katıldığımız bu görüşe göre borçlunun senedi tahrifattan önce imzalamış olduğunu kendisinin ispatlaması gerektiği, bu konuda ispat yükünün alacaklıda değil borçluda olduğu kabul edilmektedir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun T. 27.04.2011, E. 2011/6, K. 2011/236 sayılı kararında da: "davacı ... bu düzeltme ve parafların kendi cirosundan sonra yapıldığını ... ispatlamalıdır." denmektedir.

Senet borçluları, senedi tahrifattan önce imzalamış olup olmamalarına göre farklı sorumluluk esaslarına tabi tutulmaktadırlar. Bedeli gösteren rakamda tahrifat yapıldığı durumlarda TTK m. 676 uygulanamaz.

Tahrif edilmiş olması senedin kambiyo senedi niteliğini etkilememektedir; bu nedenle söz konusu senetler kambiyo senetlerine mahsus takip yoluna ve TTK m. 732 uyarınca sebepsiz zenginleşme talebine konu edilebilirler.

KAYNAKÇA

- Baumbach**, Adolf/**Hefermehl**, Wolfgang/**Casper**, Matthias: Wechselgesetz, Scheckgesetz, Recht des Zahlungsverkehrs: mit AGB-Banken/Scheckbedingungen und einer Einführung in das Wertpapierrecht, 24. Baskı, Beck Verlag, München 2020.
- Bernasconi**, Michele: içinde Basler Kommentar, Obligationenrecht II, (Hrsg.: **Honsell**, Heinrich/**Vogt**, Nedim Peter/**Watter**, Rolf), 3. Baskı, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel 2008.
- Bilgen**, Mahmut: “Kambiyo Senetlerinde Tahrifat (Değişiklik) Yapılması”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 11, Özel Sayı, 2009, s. 985-1028.
- Bülöw**, Peter: Wechselgesetz, Scheckgesetz: mit AGB-Sparkassen, AGB-Banken und AGB-Postbank und Scheckbedingungen, 5. Baskı, Beck, München 2013.
- Cinbaş**, Mustafa Eser: Kambiyo Senetlerinde Senet Metninde Değişiklikler ve Sahtecilik, Adalet, Ankara 2022.
- Çamoğlu**, Ersin: “Çizilmiş Cironun Hukukî Sonuçları”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt 35, Sayı 2, 2019, s. 5-26.
- Çamoğlu**, Ersin: Kıymetli Evrak Hukukunun Temel İlkeleri, 2. Baskı, Vedat, İstanbul 2023, (Kıymetli Evrak).
- Domaniç**, Hayri: TTK Şerhi IV, Kıymetli Evrak Hukuku, Temel, İstanbul 1990.
- Erdem**, Nuri: Kambiyo Senetlerinde Senet Metninde Değişiklikler (Tahrifat), Vedat, İstanbul 2008.
- Eriş**, Gönen: Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak, 2. Baskı, Seçkin, Ankara 2016.
- Jäggi**, Peter/**Druey** Jean Nicolas/**von Greyerz**, Christoph: Wertpapierrecht: unter einschluß von Wechsel- u. Checkrecht, Das Recht in Theorie und Praxis, Helbing und Lichtenhahn, Basel, Frankfurt am Main 1985.
- Karayalçın**, Yaşar: Ticaret Hukuku Dersleri, II. Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri), 3. Baskı, BTHAE, Ankara 1964.
- Kendigelen**, Abuzer/**Kırca**, İsmail: Kıymetli Evrak Hukuku, 6. Baskı, On İki Levha, İstanbul 2022.
- Kınacıoğlu**, Naci: Kıymetli Evrak Hukuku, 4. Baskı, Gazi Büro Kitabevi, Ankara 1993.

- Kuhn**, Hans: içinde Handkommentar zum Schweizer Privatrecht (Herausgeber: **Amstutz**, Marc/**Breitschmid**, Peter/**Furrer**, Andreas/**Girsberger**, Daniel/**Huguenin**, Claire/**Müller-Chen**, Markus/**Roberto**, Vito/**Rumo-Jungo**, Alexandra/**Schnyder**, Anton K.), Schulthess Juristische Medien AG, Zürich, Basel, Genf 2007.
- Öztan**, Fırat: Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı, Turhan, Ankara 1997.
- Poroy**, Reha/**Tekinalp**, Ünal: Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 24. Baskı, Vedat, İstanbul 2021.
- Pulaşlı**, Hasan: Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, 7. Baskı, Adalet, Ankara 2019.
- Schwaibold**, Matthias: içinde OR Handkommentar zum Schweizerisches Obligationenrecht (Herausgegeben von: **Kostkiewicz**, Jolanta Kren/**Bertschinger**, Urs/**Breitschmid**, Peter/**Schwander**, Ivo), Orell Füssli Verlag AG, Zurich 2002.
- Tekil**, Fahiman: Kıymetli Evrak Hukuku, Fatih Gençlik Vakfı, İstanbul 1980.
- Ülgen**, Hüseyin/**Helvacı**, Mehmet/**Kaya**, Arslan/**Nomer Ertan**, N. Füsün: Kıymetli Evrak Hukuku, 13. Baskı, Vedat, İstanbul 2021.